БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАРТ 11 ВТОРНИК № 49 (4019)

Өртээ 20 коп.

1958 чылдың март 16, воскресенье — ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү

Николай Мамайның инициативазын деткээн чарышты калбартыр

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге алдар болдурган чарышты калбартпышаан, бистиң калбак делгем Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары кайгамчык улуг тиилелгелерни коммунизм тургузуушкунунуң бүгү-ле адырларында чедип ап турарлар. Бүгү совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүнүнүң бо хайныышкынныг хүннеринде Донбасстың алдарлыг шахтёру, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Николай Яковлевич Мамай хүн-бүрүнүң өөлчег нормаларын ажылчын бүрүзү ажыр күүседир дугайында улуг ужур-дузалыг эгелекчи чорукту көдүрүп үндүрген. Украинаның Коммунистиг партиязының Ворошиловград обкомунуң январьда болган пленумунга Н. Мамайның чугаалаары болза:

— «Краснодонуголь» трестиң № 2 «Северная» шахтазында бистиң бригадавыстың дагжыларының кижи бүрүзү өөлчегде нормаларын ажыр күүседип турган. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге чедир пландан дашкаар бир мың тонна хөмүр дашты ынак Төрээн чуртка бээрин хүлээнгеннер. Бо дээрге Донбасстың дагжыларының быжыг сөзү.

Алдарлыг шахтёр Н. Мамайның бо эгелекчи чоруун чурттуң бүгү бүдүрүлге черлеринде калбаа-биле деткээн болгаш өөлчег нормаларын хүн-бүрүде ажыр күүседириниң улуг ужур-дузазын бедик-биле үнелеп көрген. Хүн-бүрүде өөлчег нормаларын ажылчын бүрүзү ажыр күүседирин чедип алыр дугайында бо эгелекчи чорукту бистиң Тыва областың өлүмү хөй бүдүрүлге, тудуг, транспорт болгаш садыг черлериниң ажылчыннары изин-биле деткип, боттарынга шак ындыг хүлээлгелерни алгаш, эрестиг күүседип турарлар.

Бызыл-Хавактың хөмүр даш шахтазының дагжылары Николай Мамайның эгелекчи чоруун деткиир дугайында айтырыгны боттарының хуралынга чугаалажып көргеш, өөлчег нормаларын хүн-бүрүде ажыр күүседирин, бо чылдың бирги кварталында хөмүр даш тывыжының планын хуусаа бетинде—ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгуллалар хүнүнге чедир бүрүн боттандырарын хүлээнгеннер. Донбасстың алдарлыг шахтёрүнүң ол эгелекчи чоруун өзугаар чарышты калбартканы Бызыл-Хавактың дагжыларынга баштайгы эки түннелдерин берген: хөмүр даш тывыжының январьда планын шахта 123 хуу, а февральда—150 ажыг хуу кылдыр күүседкен.

Өөлчег нормаларын хүн-бүрүде ажыр күүседир дээш чарыш Бызылдың ыяш заводунда, дааранылга комбинадында, область типографиязында, № 1 чүк АТК-зында болгаш өске-даа бүдүрүлге черлеринде калбарган. Ылаңгыя, көдээ ажыл-агый транспортунуң автобаазазының чолаачызы коммунист эш Шемарыкин, Бызылдың дааранылга комбинадының дааранылчылары эштер Дыртык, Ромашева, Сарыг-Септиң райүлеттүр комбинадының дааранылчызы эш Воронина, Чадаана столоваязының повары эш Иконникова, Бызыл горпозунуң № 10 магазинниниң салбыр эргелекчизи эш Антипина болгаш оон-даа өскелер хүн-бүрүде нормаларын ыракта ажыр күүседирин чедип ап, боттарының коллективтериниң бүдүрүлге планнарын чедишкинниг күүседиринге улуг рольду ойнап турарлар.

Оон-биле чергелештир, Николай Мамайның эгелекчи саналын өзугаар областың бүгү-ле бүдүрүлге, тудуг болгаш транспорт черлеринде социалистиг чарышты чогуур негелдезинге чедир калбарткан деп санап болбас. Ажылчын бүрүзү бодунуң өөлчег нормаларын хүн-бүрүде күүседткен турарын челип алыр дээш чарыш ам-даа массалыы-биле калбарбаанын демдеглээр херек. Николай Мамайның инициативазын өзугаар социалистиг чарышты ажылчыннарның ортузунга калбартыр дугайында айтырыгны Шлаган-Арыгның, Чадаананың, Бай-Хаактың райүлеттүр комбинаттарының, Бызыл-Мажалык АТК-зының ажылчыннарының хуралдарынга амга чедир өзулуг чугаалажып көрбээн болуп турар. Бо бүдүрүлге черлеринде профэвилел организациялары ажылчыннарның ортузунга социалистиг чарышты дыка четпес улуртуп келген.

Николай Мамайның эгелекчи чоруун өзугаар социалистиг чарышты чүгле бүдүрүлге, тудуг, транспорт черлеринге эвес, харын колхозтарга, МТС-терге, совхозтарга, садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлеринге калбартыр ужурлуг. Колхозчу азы механизатор бүрүзү бодунуң хүн-бүрүдеги нормаларын ажыр күүседирин үргүлчү чедип алыр болза, көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдериниге улуг салышкын болур ийик.

«Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң бо чылдың февраль 26-да хүлээп алган Доктаалын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязына эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистерин бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары калбаа-биле таныжып, изин-биле деткип турар бо хүннерде үлетүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилериниң ортузунга социалистиг чарышты улам калбартыры чер-черниң партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларындан негеттинип турар.

Ажылчыннарның ортузунга социалистиг чарышты калбартыры профэвилел организацияларының чиңгине хүлээлгезин. Ындыг турбуже, чурт үлетүрүүнүң болгаш коммунал ажыл-агый чериниң профэвилел обкому ажылчыннарның ортузунга чарышты дыка четпес организастап турар. Ажылчын бүрүзү өөлчег нормаларын хүн-бүрүде күүседирин чедип алган турарынче угланган чарышты профэвилел организациялары тодаргай удуртур, чарыштың күүселдезиниң түннелдерин чогуур үезинде үндүргеш, ажылчыннарның хуралдарынга тургузуп, мурнакчы дуржулганы бүгү ажылчыннарның ортузунга нептередир ужурлуг.

Бо чылдың бирги кварталының төнчүзүнге чедир ам барык чартык ай хире үе арткан. Ынчангаш, квартал планын, а ол ышкаш алдыгы беш чыл планының үшкү чылының бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде ажыр күүседир төлээде, өөлчег нормаларын хүн-бүрүде ажыр күүседир дээш чарышты бүгү ажылчыннарның ортузунга калбартыры, социалистиг чарыштың типлекчилериниң илеткелдерин, беседаларын, оларның-биле бүгү ажылчыннарның дуржулга солчур ужуражыышкыннарын организастаары эргежок чугула.

Ажылчын бүрүзү—Николай Мамайның эгелекчи чоруун өзугаар калбарткан социалистиг чарыштың киржикчизи болур ужурлуг.

Тыва автономнуг областың колхозчуларының, МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң 1958 чылда СОЦИАЛИСТИГ ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери, бистиң чурттуң бүгү ажылчы чоннары ышкаш, СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин күүседир болгаш чоннуң кижи бүрүзүнге оналаштыр эт, сүт болгаш саржаг бүдүрер талазы-биле АКШ-ты эң чоокку чылдарда чедер соруулганы дүрген боттандырар дээш көстүп көрбээн политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейниң көдүрүүшкүнү-биле демисежип турарлар.

Партияның болгаш чазактың бистиң области хүн-бүрүде көргүзүп турар дузаламчызының ачызы-биле Тыванның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери ажылга чамдык эки түннелдерни чедип алганнар, тараа болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрери өөлөн көвүдөөн, ол чорук күрүнеге пландан дашкаар 686 мың пуд тарааны, 489 тонна эштти дужаар болгаш садар база сүт, дүк белеткээриниң болгаш садып алырының планын ажыр күүседир арганы берген.

Саар инек бүрүзүнден Бии-Хем районнуң колхозтары 1250 кг сүттү, «Элегес», «Өөк» совхозтар ийи мың ажыг кг сүттү саап алгаш, сүт саалдазының талазы-биле дээре көргүзүглерни чедип алганнар.

Области мал ажылының кайгамчыктыг мастерлери өскен: 20 саанчылар инек бүрүзүнден 2000 кг ажыг сүттү, 75 саанчылар — 1300 кг ажыг сүттү саппаннар.

Дүк бүдүрер талазы-биле дээре көргүзүглерни Эрзин, Өвүр районнарның колхозтары чедип алганнар. «Элегес» совхозтуң хойжулары эштер Ч. Чалбаа, К. Комбу хой бүрүзүнден 6,24 кг дүктү, а эш О. Ширгив-оол — 9,8 кг, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу эш Ак-оол—3,5 кг, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу эш Сандык — 4 кг 280 грамм, Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозтуң хойжузу эш Папыжай—4,8 кг дүктү кыргып алган.

Мурнакчы инек кадарчылары Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 40 чылы» колхозунда эш Тыртык, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунда эштер Сундуй, Балдан олар 1957 чылда боттарының семирти кадарган мыйыстыг бода малының дүн-хүнде ортумак дензи немелдезин 1000—1180 грамм чедиргеннер.

Мурнакчы малчыннарның бо бүгү чижектери болза, бистиң область мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдериниге улуг курлавырларлыг болгаш аргалардыг болуп турарын көргүзүп турар.

Оон-биле кады өөлөн хөй колхозтар болгаш совхозтар көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле бар курлавырларны ам-даа багай ажыглап турарын миннир херек. Тарылга өөлчештирилгелерин шиңгээдип ажыглаар талазы-биле ажыл сандаргай байдалда, сорттуг үрезин ажылының, шөлдерни чемишчидер болгаш суггаттыг черлерни ажыглаар талазы-биле ажылдар багай чоруттунуп турар. Амга чедир малдың чем суурун эки быжыглавайн, сиген шөлдерин, одарларны болгаш сиген тарылгазын эки-жидериниң айтырыглары багай шиитпирлеттинип турар.

Хөй-хөй ажыл-агыйларда кукурузаны багай өстүрүп, ол эң үнелиг культураның тарылгазынга болгаш ажаалдазынга ажыл-агыйжы эвес чорукту болдуруп турарының түннелинде куду дужуттуг ап турар.

Колхоз, совхоз, МТС, мал ажылының фермазы болгаш хову ажылының бригада бүрүзү көдээ ажыл-агый культураларының дужуттүүн бедиреринге болгаш мал ажылының продуктулуун көвүдериниге ам-даа ажыглаттынмайн турар улуг аргаларлыг деп санап турар бис.

Бистеринің хүлээлгевис, бистиң областың эр, хөрөөжен колхозчу, МТС болгаш совхоз ажылдакчызы бүрүзүнүң, көдээ ажыл-агыйның бүгү тускай эртемниглериниң хүлээлгези болза, күш-ажылдың болгаш акша-хөренгилериниң эң эвээш чарыгдалдарын үндүрүп тургаш, көдээ ажыл-агыйның 100 гектар ажыглалдыг черлеринге онаштыр мал ажылының хөй санныг продуктуларын бүдүрер ыыдыр 1958 чылда ажыл-агыйны чорудары болур.

Областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының чөвүлел хуралының киржикчилери бистер, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын чугаалашкаш, боттарывыстың аргаларывысты санап көргеш, болдувуска бедиткен хүлээлгелерни албышаан, Тыва автономнуг областың бүгү эр, хөрөөжен колхозчуларын, МТС-тениң болгаш совхозтарның ажылдакчыларын, көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглерин 1958 чылда дарзазында хүлээлгелерни чедип алыры дээш социалистиг чарышты калбарттырынче кыйгырып тур бис:

МАЛ АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Мал ажылын хөгжүдериниң планын бүгү чүзүн малдар аайы-биле күүседирин хандырар.

Эрткен ажыл-агый чылы-биле деннээрге колхозтарга эт бүдүрерин 42 хуу, сүттү—24 хуу, дүктү—33 хуу; совхозтарга эштти—48 хуу, сүттү — 38 хуу болгаш дүктү—40 хуу көвүдедир.

Эт-сүт угланыышкынныг саар инек бүрүзүнден колхозтарга 1200 килограммдан, совхозтарга 2000 килограммдан эвээш эвес сүт саалдазын, оон иштинде «Элегес» совхозка—2400 кг, «Өөк» совхозка—2300 кг сүттү саап алырын чедип алыр. Бир хойдан ортумаа-биле колхозтарга 1,9 кг, совхозтарга 3,5 кг дүктү кыргып алыр. 100 баш төрүүр малдан алыр чаш төлүү колхозтарга: 85 бызаа, 100 хураган болгаш анай, 75 кулун, төрүүр кол хавандан 15 хаван оолдары; оон иштинде Каа-Хем районнуң колхозтарынга 105 хураган, анай, Чөөн-Хемчик районнуң—110; совхозтарга: 90 бызаа, 100 хураган, 75 кулун болгаш төрүүр кол хавандан 18 хаван оолдары кылдыр алыр.

Колхозтарга болгаш совхозтарга 14 мың баш мыйыстыг бода малды одарладып семирттир болгаш оларның дүн-хүнде дензи немелдези 700 граммдан эвээш эвес, а Чөөн-Хемчик, Өвүр болгаш Эрзин районнарның колхозтарынга 800—1000 грамм болурун чедип алыр. 160 мың баш хой, ошкуну одарладып семирттир, 14 мың баш хаваннарны семиртти азыраар болгаш семирттилгеде турар хаванның дүн-хүнде дензи немелдезин 450 грамм чедирер. Эрткен чыл-биле деннээрге куштуң баш санын ийи катап көвүдедир.

Быжыг чем суурну хандырар соруулга-биле мал чеми культураларның тарылгазын 36,5 мың га, оон иштинде кукурузаның тарылгазын 8 мың га чедирер; колхозтарга болгаш совхозтарга кукурузаның га бүрүзүнден 250 центнер ногаан массаны алыр; колхозтарга болгаш совхозтарга бир улуг малга 24 центнерден эвээш эвес бөдүүн чемнерни болгаш эт-сүт угланыышкынныг бир инекке 10 тонна шыктыг чемнерни белеткээр.

Электротехниктиг кыргылда-биле колхозтарга 400 мың баш, совхозтарга 30 мың баш хойларны кыргыыр; фермаларда улуг күш үнер ажылдарны механизастаарын күштелдирер болгаш мал ажылынга үрелел ажылын эки-жидер; колхозтарга 2100 чуртталга бажыңнарын, 130,5 мың баш мал кирер кажааларны, 110 мың баш куштар турар кажааларны болгаш 30 мың тонна кирер силос тудугларын тудар болгаш ажылдалга киирер. Культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң 240 тудугларын тудар.

ЧЕР АЖЫЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1958 чылда часкы тарылгага үлегерлиг белетвенгеш, эрте чажар тараа культураларының тарылгазын 8—10 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деңнелге чорудар, чер ажылының культуразын бедидер, суггаттыг черлериниң тараа-ларының чайгы суггарылгазын ийи удаа чорудар, 1959 чылда үчүгле сорттуг үрезиннерни тарыырын хандырар кылдыр үрезин участоктарынга эки райончуткан сорттарны тарыыр болгаш тараалардың ажаалдазын организастаар, 1957 чыл-биле деннээрге тараанның ниити чыылдазын колхозтарга 35 хуу, совхозтарга 51 хуу көвүдедир. Тараа культураларының гектар бүрүзүнден колхозтарга 12,4 цент., совхозтарга 13 цент., картофельдиң болгаш ногаалардың гектар бүрүзүнден колхозтарга 130 цент., совхозтарга 180 центнерден эвээш эвес дужуттуг алыр; тараа культураларының ажаап алыышкының 15—20 ажыл хүннеринде чидириг чокка чорудар, аңгылап ажаап алыр арганы калбаа-биле ажыглаар.

Трактор ажылдарының планын 105 хуу күүседир, 1959 чылдың тарылгазынга чогуур хемчеңлдиг черни бүрүн белеткээр; трактор ажылдарының бот-үнезин 4 хуу чиигедир, кывар чүүлүг 3 хуудан эвээш эвес камнап алыр; тараа дужаалдазының планын 1958 чылдың сентябрь 20-де, а эт, сүт болгаш дүк белеткээриниң база садарының планын ноябрь 1-де күүседирин хандырар.

* * *

1958 чылда Хакассияның көдээ ажыл-агыйының ажылышчилери-биле чоннуң кижи бүрүзүнүнге онаштыр мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле онаалдаларны күүседиринге төлептиг салыышкынны киирер дээш тараанны, мал чемнерин, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедири-биле бо хүлээлгелерни дыка ажыр күүседиринче бүгү күштерни болгаш хөренгилерни мобилизастаарынче областың бүгү колхозчуларын, МТС-тениң болгаш совхозтарның ажылчыннарын, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин болгаш ажылчы чоннарын областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының чөвүлел хуралының киржикчилери бистер кыйгырдывыс!

Хүлээлгени 1958 чылдың март 4-те болган областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының чөвүлел хуралынга хүлээп алган.

Шын болгаш чугула хемчег

Улуг-Хем районда «Партияның XX съездизи» көдээ ажыл-агый артелиниң бүгү ажыл участоктарының аайы-биле танылыга хуралдары бедик көдүрүүшкүнүнүг эрттип турар. СЭКП Төп Комитетиниң февраль Пленумунуң доктаалын, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистерин колхозчулар бүгү совет улусыбиле бир демей чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар. Ийиги хову бригадазының төвүнге болган хуралга эш Балданның чугаалааны болза:

—Бистиң деминг ажылдап эгелээнивистиң баштайгы чүгле ЧАЭ азы МАЭ үезинде эвес, харын колхозташканывыстың өлүмү хөй чылдарында безин бергелер улажып турган. Артель бүдүрүлгезин хөгжүдүп быжыдарынга МТС-тин ролю үнелеттинмес улуг турган. Ам колхозтарның ажыл-агый, организас тургузуу быжыккан, техниканы башкарып билиг кадрлар өскен. Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында айтырыгны партия болгаш чазактың тургузуп турары чогуур өйүнде, ынын болгаш чугула хемчег, ону бүрүн деткип, аңаа каттыжып тур мен.

Колхозка ажылдап келген трактор бригадалары чүгле МТС-ке чагыртыр, а колхоз даргазының база бригадирлериниң айыышкынын, санал сүмезин хөрекке албайн турганы ажылдың бүдүүгүрүнгеаа, эки шынарлыг болурунга-даа идиг бербейн, харын шаптыктап турганын хуралга санал берген колхозчулар тодаргай өскертерге көргүскен. Пленумнуң доктаалын болгаш тезистерни таныышкаш, часкы тарылганы 7—8 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деңнелге чорударын, тараа культураларының гектар бүрүзүнден 13 центнерден куду эвес дужуттуг өстүрүп алырын бригаданың көжигүннери хүлээнген.

Колхозчу хойжуларның Кускун-Бадрынга болган хуралы февраль Пленумунуң ол төөгүлүг шиитпирин бүрүнү-биле деткээн. Эш Самдан бодунуң саналынга:

—мээң хоюм менди болгаш хүр кыштаглап турар. Бо хүннерге чедир төрээн 90 хоюмнуң 94 хураганнары бүрүн доругуп турар, арткан 310 хоюмнуң хураганнарын база чидириг чок өстүрер мен—дээн. Ол ажыл-ишчи саналга өске-даа малчыннар каттышкан.

Арыг-Бажында № 1 сүт-бараан фермазының коллективиниң хуралынга саанчы Шырымаа, бызаа ажаакчызы Шойдаң болгаш база өске-даа эштер машина-трактор станцияларын эде организастаар чорук мал ажылын, ылаңгыя фермаларда хөй күш негеттинер ажылдарны механизастаарын дүргедедиринге база идиглиг болурун илереткен. Ол ферма январь, февраль айларда сүт саалдазының планын ажыр күүседкен.

Көдээ ажыл-агыйны, ылаңгыя колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдери дээш партияның болгаш чазактың алган ол хемчеглерни тудуг бригадазының бызакчылары база бүрүн деткээн. Бригадир эш Балчый-оолдуң чугаалааны болза:

— Эрткен чылдың тудуг планын чедишкиннинг күүседкен бис. Бо чылын ыыдыр 21 чуртталга бажыңнарын, 200 уруг өөренир школаның тудуун, механизастаттынар 100 инек кажаалын октябрьның эгезинде шуптузун доозуп, ажыглалга киирер бис. Ол болза, партия болгаш чазактың улуг сагыш салыышкынынга бистиң күш-ажылчы харыывыс болур.

Артель баштаар чери, ында парторганизация колхозчу активтиң киржилгезиби-биле тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналары садып алырынга күүнүн санап, практиктиг хемчеглерни чорудуп эгелей берген.

Чернин делегейде бирги совет кылымал эдеринчизинге алдар болдурган тураскаалдың эң дээре төлевилелин чогаадыры дээш конкурс

Мосхооркүүском, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Тудуг херээниң талазы-биле бүрүне комитеди, ССРЭ-ниң Культура министерстову болгаш ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даасканын өзугаар Чернин делегейде бирги кылымал эдеринчизин Совет Эвилелинге салып үндүргенинге алдар болдуруп турган турар ужурлуг тураскаалдың эң дээре төлевилелин чогаадыры дээш Бүгү-эвилелдиг ажык конкурсун чарлаанныр.

Конкурска киржип турар кижилерге бүгү хемчеглернин дузаламчызын көргүзүп турарын төлевилел организацияларының, чогаадыкчы эвилелдериниң болгаш эртем албан черлериниң удуртукчуларынга бодунуң тускай доктаалы-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели саналдан.

Ук тураскаалды Ленин дагларында Москваның М. В. Ломоносов аттыг күүгүне университединиң бажыңының базырынга тургузар деп бодап турар.

(СЭТА).

Чернин ийиги кылымал эдеринчизинин шимчээшкининиң дугайында

Март 7-ниң эртенгинин 6 шакка чедир кылымал ийиги эдеринчи Чернин долгандыр 1780 дээскинигни кылган.

Агаар бойдус аяс турда кылымал ийиги эдеринчи хүн үнериниң мурнунда сонгу широтаның 55-тен 64 градус чедир черге болгаш хүн ашканының соонда мурнуу широтаның 18-тен 41 градуска чедир черге аңаа каракка көзүлүүлээн.

(СЭТА).

Улустуң эрге-ажыктарынга

«Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер дугайында болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ам болур сессиязынга Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистери совет көдээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштерин хөгжүдериниң, бистиң бүгү улустуң эрге-ажыктарынга колхозтарың болдунар аргаларын улам долузу-биле ажыглаарының оруун тодаргайлап турар. СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын совет кижилер изин-биле үүлдүгүүнүп, эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистерин чуртта чугаалажып көөрү хүн-бүрү болуп турар.

Москва хоорайның партия организациязының активиниң хуралы Кремльдиң Улуг ордузунга март 6-да болган. СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң түннелдериниң болгаш Москва хоорайның партия организациязының сорулгаларының дугайында илеткелди СЭКП Москва хоорком-комунуң бирги секретары эш В. И. Устинов кылган.

Пленумнуң хүлээп алган шиитпири бистиң чурттуң көдээ ажыл-агыйынга амыдыралчы чугула ужур-дузалыг деп илеткелги чугаалаан. Ленинчи кооператив планынга үндезилээш көдээ ажыл-агыйны коллективизастаанының соонда, ол шиитпирлерчи амыдыралга чорутканы болза социалистиг көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге чаа чугула болгаш улуг базым болган. ТК-ның Пленумунуң шиитпиринде болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистеринде ажыл-агыйның болгаш культураның бүгү адырларының хөгжүлдезинде, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улустуң сөөлгү үеде чедип алган чаагай амыдыралдың көдүрүүшкүнүнде улуг чединшкиннериң тодаргай байдалын көргүскен.

Пленумнуң шиитпирлериниң дугайын чугаалааш, ол шиитпирлер бистиң партиявыстың, совет улустуң амыдыралынга кайы хире кайгамчыктыг улуг рольду ойнаарын демдеглээш, илеткелчи Москва хоорайның партия организациязының сорулгаларының дугайын чугаалаан.

Партияның хооркомнары, райкомнары болгаш партияның эге организациялары эш Хрущевтуң илеткелиниң Тезистерин бүгү улустуң чугаалажып көөрүн организастаар болгаш ол чугаалажыышкынга найыслалдың бүгү ажылчы чоннарын киириштирер хүлээлгелиниң дугайын эш Устинов түүнелинде чугаалаан

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң материалдарын баштайгы хүннерде өөренип көргени эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистерин чугаалажып көргеш, ажылчы чоннуң бир сеткил-биле ап турарын көргүскен деп санал берген бүгү кижилер айтып турганнар. Партияның шиитпириниң шыныныың болгаш чогуур өй-шаанда болганының дугайын, МТС-терни эде организастаары көдээ ажыл-агыйның чаа күчүлүг көдүрүүшкүнүнге чедирер, көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгезин дүрген улгаттырарына байдалдарны тургузар дээрзиниң дугайын колхозчулар, интеллигенция чугаалап турар деп демдеглээннер.

Партия активиниң хуралының киржикчилери резолюцияны хүлээп алганнар. СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын бүрүнү-биле үүлдүгүүнүп турарын болгаш ону чайгылыш чок күүседирин хүлээп ап турарын ол резолюцияда айыткан.

Башкирияның ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын изин-биле үүлдүгүүнүп хүлээп ап турар деп Башкир АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Ы. Г. Набиуллин республиканың көдээ ажыл-агый мурнакчыларының чөвүлел хуралынга бодунуң илеткелинге чугаалаан.

Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистерин колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде болгаш үлетпүр бүдүрүлге черлеринде чугаалажып көрүп турар. Башкирияның көдээ ажыл-агый артельдериниң улуг иуруузу улуг, экономика талазы-биле быжыг ажыл-агыйлар болуп турар. Күрүнеден алган машиналарының өртээн оларның чамдыызы бо чылын-на төлептер аргалыг болуп турарлар.

Чөвүлел хуралдың ажылынга Татар болгаш Удмурд АССР-ниң, Челябинск областың төлөөлери киришкеннер.

Чөвүлел хуралга РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. П. Тарасов чүве чугаалаан.

Сталинград областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының чөвүлел хуралынга СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалының болгаш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистериниң дугайында СЭКП обкомунуң бирги секретары эш И. К. Жегалин илеткел кылган. Көдээ ажыл-агыйның улам ынайгы көдүрүүшкүнүнге чаа базымны Алдыы Поволжьениң бүгү ажылчы чоннары изин-биле үүлдүгүүнүп уткуп алганнар деп илеткелчи-даа, санал бергеннер-даа айытканнар. Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистерин колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-тениң хуралдарынга хайныышкынныг чугаалажып көрүп турар.

Карелияның көдээ ажыл-агыйының ишчилери СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалы-биле болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң Тезистери-биле таныжарын үргүлчүлеп турарлар.

СЭКП ТК-ның Бирги Секретары эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү улустуң чугаалажып көрүп турары

Бии-Хем МТС-тиң механизаторларының сөзү

Өйү келген айтырыг

(МТС директору Г. П. Балабановтуң илеткелинден)

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү улус чугаалажып көөрү чуртта калбарып турар. Бо айтырыг болза бистиң чуртту коммунизмче бурунгаар чедишкиниг шимчэашкининге чугула ужур-дузалыг болуп турар болгаш ооц ужуруунда бүгү ажылчы чоннарның кичэнгейин хаара тудуп турар.

Кедээ ажыл-агыйның коллективизастаашкынын доосканының сээнда колхозчу тургузуунга улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар талазы-биле хемчеглерни боттандырары социалистиг кедээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге чаа үйүг базым болур.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалы болгаш илеткелдиң тезистери болза амыдыралдың идип үндүрген ээлчеглиг сорулгаларын шиитпирлээринге марксичи-ленинчи теорийны чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаанының үлегер-чиизээ болур. Олар болза бистиң партиявыс амыдыралда бүгү чүүлдерни ханызы-биле кичэнгейлиг өренип көрүп, херек кырында болуп турар чорудулгаларны анализтеп турарын тодаргай херечилеп турар.

Партия болза колхозчу тургузуунга бурунгаар хөгжүдериниң хераанге улам ыңайты базымны кылырының эргежок чугулазының дугайында айтырыгны бүгү улустуң мурнунга тургузуп, оон-биле чергелештир МТС-терни эде организастаарын төлевилеп турар.

Үжен чыл бурунгаар тургустунган машина-трактор станциялары бистин чуртту кедээ ажыл-агыйын социалистиг ёзу-биле эде чаартырынга төөгүлүг рольду ойнаан. МТС-тениң тыптып келгени болгаш оларны тургусканы бистиң кедээ ажыл-агыйывыска ханы техниктиг революция болган, культура революциязын улам ыңай калбартырынга дузалаан болгаш ооц-биле кады колхозчу тургузуунга тургузарынга болгаш быжыглаарынга шиитпирлиг базым болган. МТС-тениң тыптып келгени-биле база колхозчу тургузуунуң типлээни-биле кедээге кулак ёзузунуң молчүгдели узуткаттынган болгаш миллион-миллион ажылчы тараачыннар чаа амыдыралды тургузарының делгем болгаш чырык оруунче үнгеннер.

МТС-терни эде организастаарын амыдырал боду бадыткап турар өйү келген айтырыг. Бо хемчег болза кедээ ажыл-агыйның бүгү продукцуларын четчирибиле тургузарының талазы-биле Коммунистиг партияның сөөлгү дөрт чыл иштинде ап келген хемчегленириниң уламчылаашкыны болуп турар.

1945 чылда Бии-Хем МТС организастаттынын турда бистиң районнуң кедээ ажыл-агыйы кандыг турганын сактып көрзелиңер. Ынчан районга биче күштүг, организас-ажыл-агый талазы-биле бошкак 11 колхозтар турган. Тарылга шөлү чүгле 3000 гектар турган. А МТС тургустунганының баштайгы чылында биче күштүг 15 тракторлар, 2 комбайн, 4 автомашина турган. МТС олда өскөн санныг техниказы-биле колхозтарга ажылдап бербишаан, механизатор кадрларны өредип турган. Оон бөөр 13 чыл болган. Ам МТС-те 96 янзы-бүрүг тракторлар, 58 улуг күштүг тараа комбайннары болгаш чүс-чүс кедээ ажыл-агый машиналары ажылдап турар.

Бистиң МТС-тиң улуг чедишкини болза хөй санныг мергежилдиг механизаторлар кадрларның — трактористерниң, комбайнерлерниң, чолаачыларның болгаш өске-даа дүктаамал ажылдакчыларның өзүп келгени болур.

Кедээ ажыл-агыйның шыңгыы көдүрлүүшкүнүн организаставышаан, Коммунистиг партия МТС-терни улам ыңай быжыглаар болгаш колхоз бүдүрүлгелин хөгжүдериниге оларның ролюн күштелдирер талазы-биле сөөлгү чылдар иштинде өзөн хөй чугула хемчеглерни алган. Кедээ ажыл-агый айтырыгларының талазы-биле партияның хемчеглерин боттандырганының түңнелинде колхозтарда байдал үндезини-биле өскерилген. Колхозтарның хөй кезии улуг, экономика талазы-биле быжыг хөй-ниити ажыл-агыйлары апарган. Колхозтар ам миллион-миллион оруулгады ап турар болгаш олларда шыырак билиглиг удуртукчу кадрлар, кедээ ажыл-агыйның тускай өртемниглери, механизаторлар бар.

Маңаа бистиң районнуң чижээн көрзелиңер. Районнуң 7 колхозтарының бежи ам миллион ажыг рубль орулгалыг. Тарылга шөлү чеди катап өскен. Өөн чыткан черлер ажыглаттынган.

«Кызыл тараачын» колхозту 1945 чылбиле деңнеп болбас. Бо колхоз оон бөөр организас-ажыл-агый талазы-биле аажок быжыккан. Ниитиниң хөй адырлыг улуг ажыл-агыйы чедишкиниг хөгжүп турар. Ам «Кызыл тараачын» колхозта складтар, гаражтар, янзы-бүрүг механизмнер, кадрлар бар.

Колхозчу тургузуунуң чедип алган бүгү чедишкиниерин шиитпирлээринге машина-трактор станциялары болгаш оларның алдарлыг механизаторлары улуг салыышкынны киирген.

Ындыг болза-даа МТС-тер боттарының төөгүлүг ролюн күүсеткенде амгы байдалдарга таарыштыр оларны эде организастаары негеттинин турар. Ам улустуң чогаадыкчы күш-ажылынга, кедээ ажыл-агый практиказынга колхозтарны бүдүрүлге, техника талазы-биле хандырарының чаа хевири төрүттүнүп турар.

Амгы байдалдарның үезинде чангыс черге ийи өөлер турары кедээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштерин улам ыңай хөгжүдеринге шаптыктап эгелээнин амыдырал боду көргүскен. МТС-терни эде организастаанының сээнда колхозтар амгы техника-биле хандыртынган, бүрүү-биле хөй адырлыг ажыл-агыйлар болур. Ол болза колхозтарны улам ыңай быжыктырарынга, оларның техниктиг базазын өөн күштелдиринге чедирер. Үлетпүр биле кедээ ажыл-агыйның аразынга, ажылчын аңы биле тараачыннарның аразынга бүдүрүлге харылзаалары улам быжыгар. Кедээ ажыл-агыйның күүлүг кедүрлүүшкүнүнге болгаш бистиң чуртка кедээ ажыл-агый продуктуларының өлбекшилин тургузарынга эргежок чугула байдалдар хандыртынар.

Бистиң МТС-тиң механизаторлары бүгү совет улус-биле бир, дөмей СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин изии-биле деткип турар. Бистиң сорулгавыс кайы колхозта кандыг трактор бригадазы ажылдап турар болдур ол-ла бригада аңаа быжыглаан техниказын организастыг, эки шынарлыг кылдыр септээш, часкы хову ажылдарынга бүрүн белеткелдиг ужуражырывыс болур. А МТС колхозтарның техниказының капитал септелгезин кылыр, оларга чаа машиналарны садар, кыварр чүүл-биле, артык кезектер-биле хандырар хүлээлгелерни күүсеттирер чогумчалыг.

МТС-терни эде организастаар айтырыг талазы-биле бүгү улустуң чугаалажып көрүүшкүнүнүң үезинде бистиң МТС-тиң механизаторлары техниканың септелгезин организастыг чорудар, ылангыл комбайннарны март ай иштинде септеп доозар, четчелеттинген бригадаларның составын ол хевээр арттырар. Часкы тарылганы организастыг агротехниктиг бедик деңнелге эрттирер ужурлуг бис.

Колхозчу тараачыннарның болгаш бүгү совет улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарын барымдаалаан, СЭКП ТК-ның февраль Пленуму колхозчу тургузугну улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында төөгүлүг доктаал хүлээп алган.

МТС-терни эде организастаарын амыдырал боду негеп турар. Бистиң МТС-тиң механизаторлары СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин кичэнгейлиг номчуп танышканнар.

Районнуң колхозтары МТС-тиң техниказын садып алыр бе? Чугаажок садып алырлар. Чүге дээрге ол колхозтарга ажыктыг. Ону садып алыр акша-хөренги болгаш аргалар колхозтарда бар.

«Искра» колхозта ажылдап турар эш Нефедовтуң трактор бригадазының кежигүннери 26 механизаторлар бүрүү-биле колхозка кирер деп турары кончуг өөрүнчүг-дүр.

Оларның эгелекчи чоруун бүгү механизаторлар деткиири, өске трактор бригадалары № 2 бригаданың үлегерин эдерери чугула. № 2 трактор бригадазы «Искра» колхозка алды чыл иштинде ажылдап келген. Бригаданың кежигүннери шуптузу колхоз төвүнде доктаамал чурттап турар, оларның хөй кезии кедээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери апарган. Бригаданың кежигүннери «Искра» колхозтуң ховуларын эки билирлер.

Машина-трактор станцияларын эде организастаары-биле холбаштыр колхозтар улуг механизастаттынган ажыл-агыйлар кылдыр хуулар. Улам ыңайты хөгжүлденин делгем перспективалары оларның мурнунда ажыттынып турар. Ынчангаш колхозтарга эки техниктиг базаны тургузар талазы-биле дузалаар айтырыгны амдан эгелеп бодаар херек.

МТС-тиң механизаторлары колхозтарже шилчипри биле кады механизаторларның ажыл стажын хевээр артырары чугула. Ол ышкаш механизаторлар шуптузу профэвилел кежигүннери болуп турар төлээде ВЦСПС колхозтарга профэвилел организациязын тургузар дугайында өөренип көрзе чогуур. Хоорайларда чурттап турар болгаш зе чогуур. Хоорайларда чурттап турар болгаш боттары хуузунда бажыннарлыг, колхозтарның кежигүннери болуп шилчип турар механизаторларның бажыннарын коммунал ажыл-агый черлери садып алырын өөренип көөрү чугула.

Бистиң бригадавыс бүрүн составы-биле колхоз баарлар

(Трактор бригадазының бригадири М. П. Нефедовтуң саналы)

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалы болгаш бо айтырыг талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дараазындагы болур сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистери-биле бистиң трактор бригадавыстың кежигүннери мындаа-ла танышкан бис. Бо шиитпир болза, колхоз тургузуун улам быжыглаарынга, кедээ ажыл-агыйның продукциязын бүдүрерин улам көвүдеринге аажок улуг ужур-дузалыг болуп турар деп чүвени бистер ханызыбиле медерел билген бис.

Хову ажылында чангыс-ла ажылды ийи өөлер, МТС-даа, колхозда-а кылыры кончуг эпчок, техниканы шын ажыглаарынга таарымча чок деп чүвени бис амыдыралывыска сөөлгү үеде көрүп келген бис. Партияның Төп Комитединиң бо шиитпирин бистиң бригадавыстың бүгү механизаторлары бүрүү-биле аажок чүүлдүгүнүп көрген болгаш изии-биле деткээннер. Ынчангаш бистер бүрүн составывыс-биле бистиң районнуң «Искра» колхозунга барып кирер болгаш аңаа ажылдаар, колхозтуң ажылын сайзырадыр, кедээ ажыл-агыйны көдүрер дээш мурнуку ышкаш бүгү күжүвүс-биле эки ажылдаарывысты хүлээнип турар бис. Бистиң үлегеривисти ап, механизаторлар колхозче баарынче бо хуралдың киржикчилерин, харын-даа областың бүгү механизаторларын кыйгырып тур мен.

Күш-хүнүнге төлевир хемчээли биче-даа кызырылбас

(МТС-тиң кол бухгалтери Г. П. Мисниктиң саналы)

СЭКП Төп Комитединиң чаа болган Пленумунуң шиитпири-биле таныжып болгаш колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер, машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чугаалажып көрүп турар үеристе чамдык механизаторларның талазындан мындыг айтырыг үнүп турар: колхозтар тракторларны болгаш өске-даа техникаларны садып аптарга колхозчуларның күш-хүнүнүң төлевириниң хемчээли кызырлы бербес бе?

Партияның Төп Комитединиң бо хемчегларин амыдыралга боттандырганының түңнелинде колхозчуларның күш-хүнүнүн төлевириниң хемчээли биче-даа кызырылбас. Ол дугайын мындыг чижектер көргүзүп турар. Районнуң колхозтарынга МТС-тиң ажыл кылып бергени дээш моон мурнунда колхозтар МТС-терге кедээ ажыл-агый продукциязын натуразы-биле (боду-биле) төлеп турганын билир болгай силер. Ынчаарга колхозтарның ол натура төлевириниң хемчээли бир чылда колхоз бүрүзүнге ажылдап турган техниканың өртээ-биле деңнеп, оон ажыг болгаш четпес болза, биче-ле четпес болуп турар. Моон алгаш көөрге, колхозтар техниканы МТС-тен садып аптарга күш-хүнүнүң төлевири биче-даа кызырылбас.

Чижээ, 1958 чылда районнуң колхозтарынга быжыглап берген бүгү техниканың өртээ 4.939 муң рубль болуп турар, а өткен чылын ол-ла техниканын колхозтарга ажылдап бергени дээш колхозтарның натура-биле төлөөн бүгү продукциязының өртээ 3.902 муң рубль болуп турар. Бир эвес бистиң колхозтарывыс боттары техникалыг турган болза натура төлевириниге үндүрген продукция оларның боттарының хөренгизи болуп артып калыр-ла болгай. Ол ышкаш «Хадың» колхозту ап көрзелиңер. Ол колхозта быжыглап каан техниканың ниити өртээ 807 муң рубль болуп турар, а ол-ла хире техниканың өткен чылын ажылдап бергени дээш колхозтуң натура төлевириниге дужлаган бүгү продукциязының өртээ 806,3 муң рубль болган.

Оон ыңай техниканы ажыглаарының талазы-биле таарымча чок байдалдарны көрүп көрзелиңер. Чүл дээрге, хову ажылдарының үезинде бүгү-ле техниканы машина-трактор станциязындан колхозтарже ойладыр болгаш сөөрттүп апаар болгай, а кажан ол ажылдар доозулган сөөлүнде ол-ла бүгү техниканы база катап дедир МТС-тиң бодунче сөөрттүр. Бо ыңай-бөөр чоруушкунга болгаш дажыглаашкынга чеже хире күш, кыварр-чаар материалдар чарыгдаттынарын безин бодап көрүңдерааш. Колхозтар боттары техникалыг болу бөөрге мындыг чарыгдалдар база үнмес болгай.

Бистиң районнуң колхозтарынга ажыглаттынмайын турар чамдык машиналарны бистиң МТС-те эккээп каан, олар база аңаа-ла турарлар. Ол ышкаш часкы, күскү хову ажылдарының үезинде МТС баштаар чери-биле колхоз баштаар чериниң аразында дугуржуттунмаан чамдык айтырыгларның ужурундан техниканың 40 хуузу ажыл чок аңаа турар чорук үргүлчү-ле болуп турар болгай.

Бистиң районнуң колхозтары боттарынга хереглээр бүгү техниканы бо чылын садып аптарының бүгү-ле аргалары оларда бар.

Амыдыралдан үнген айтырыг

(Трактор бригадазының бригадири Н. Бочкаревтуң саналы)

Сөөлгү чылдарның дургузунда бистиң районнуң колхозтары Совет Эвилелиниң бүгү-ле колхозтары-биле кады организас-тургузуг талазы-биле быжыгып, экономика талазы-биле аажок көдүрүп келгенин бис боттарывыс-ла караавыс-биле көрүп, билип турар бис. Машина-трактор станцияларының ачызында колхозтарда механизаторжу кадрлар база бар апарган. Ынчангаш колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында айтырыг болза амыдыралдың бодунун-на тургузуп келген айтырыы болуп турар-дыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дараазында болур сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин мен бодум хуумда бүрүү-биле деткип турар кижи мен. Техника МТС-тиң холунда, а кылыр ажыл колхозта болганының ужурундан техниканы чөп ажыглаарынга таарымча чок байдалдар бо-ла таваржы бөөрин бис боттарывыс-ла көрүп турар-ла болгай бис. Бо айтырыгны шиитпирлээн сөөлүнде ындыг таарымча чок, техниканы долу ажыглавас чоруктар турбас апаары черле билдингир.

Техниканы бүрүн ажыглаар төлээде колхозтарны улгаттыр каттыштырар айтырыгны моон соңгаар чоорту өөренип көөрү база чугула деп бодаар мен.

Чөптүг болгаш чогуур өйүнде шиитпир

(Трактор бригадазының бригадири Ф. Ф. Горбуновтуң саналы)

Бистиң амгы турун турар байдалывыста чүл дээрге, машина техникавыс МТС-те, баштаар черивис база ол, а кылыр ажылывыс колхозтарда болганда чүгле ажыл талазы-биле таарымча чок чүүлдер тургустунун келип турар эвес, харын амыдырал-чуртталга талазынга безин таарымча чок чүвелер бисте амдаа бар-да болгай.

Чүл дээрге, машина-трактор станциязының механизаторларының чамдыызы колхозтарда чурттап турар. Олар өгбүлелериниден аңы, ынчангаш аажок таарымча чок. Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында бистиң партияның Төп Комитединиң чоокта чаа болган Пленумунуң хүлээп алган доктаалы канчаар-да аажок чөптүг болгаш чогуур үезинде болган шиитпир деп санап турар мен. Мен бодум колхоз кежигүнүнге кирер мен. Ынчангаш өске механизаторлар мээң үлегеримни эдерерин кыйгырып тур мен.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында айтырыгны Бии-Хем МТС-тиң коллективиниң чугаалажып турары. Илеткел кылып турар МТС директору эш Г. П. Балабанов.

Бии-Хем МТС-тиң бүрүн составы-биле колхозка барып ажылдаар болган № 2 трактор бригадазы. Мурнуку одурудда солагай талазындан дөрт дугаарында бригадир эш Нефедов.

Фото С. Феоктистовтуу.

Алдынган хүлээлгениң күүселдези

Кызылдың ыяш заводунуң коллективи эрткен чылдың бүдүрүлге онаалгазын хуусаа бетинде күүседип, октябрь революциязының 40 чыл ойнга күш-ажылчы улуг чедишкиннериг ужурашкан. Завод 1957 чылда пландан дашкаар 60 муң ажыг рубльдиг янзы-бүрү тудуг материалдарын областың өзүп турар тудугларынга берген болгаш продукциянын бот-үнезин 3,4 хуу чиигеткен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү планда көрдүнгенинден 22,5 хуу бедээн.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгуулаларын таварыштыр социалистиг чарышты калбартыр дугайында Кызылдың даваныла комбинадының ажылчыннарының патриоттуг эгелээшкинин деткивишаан, ыяш заводунуң ажылчыннары март 16-га чедир пландан дашкаар 200 муң рубльдиг бараанын бээр дээн хүлээлгезин чедишкиниг күүсеткен. Завод январь айның бүдүрүлге планын 139,3 хуу, а февраль айнын 129,1 хуу күүсеткен болгаш пландан дашкаар ийи айның дургузунда 321.714 рубльдиг камналгазын чедип алган.

Бүдүрүлгениң бүгү участокторларынга биче механизацияны шингээдип ап, ажылчыннарның күш-ажылын шын организаставышаан, оларның амыдырал-чуртталгазынче чогуур кичээнгейни салып турорындан күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедип турар. Бүдүрүлге шөлүн улгаттыбар болгаш берге ажылдарны механизаастаар талазы-биле бо чылын улуг ажылдар планнаттынган. Салдалып келген ыяштарны энир чылга чедир бөдүүн лебедкалар-биле ушта дырттырып, бо ажыга хөй үени үндүрүп турган. Бо чылын чаарткан нарын лебедкалар болгаш ыяш дажыр өске-даа механизмнер ажыглалга кирер.

Бүдүрүп турар продукцияның шынарын эвижидер дээш коллективтиң кежигүннери шыңгыы демисежип турарлар. Продукцияның шынарын эвижидер талазы-биле заводтуң чазанылга цехи чаа чылдың эгезинден бээр эки көргүзүглерни чедип ап, тудуг организацияларының талазынган хомудал чок ажылдап турар.

Ажылчыннарның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, оларның чуртталга айтырыының талазы-биле негелдерин хандырар дээш эрткен чылын бирээзинге-ле ийи аал ишти чурттаар 3 чуртталга бажыңнарын, чаңгыс квартиралыг 2 бажыңнарны ажыглалга киргеи. Заводтуң хөрөңгизи-биле туттунган 50 ажыг уруглларга таарыштыр дерээн уруглар садыудавас ажыглалга кирер.

Дээди Советтиң соңгуулаларынга холбаштыр алган хүлээлгелерин цехтер болгаш түс-түс ажылчыннар кызымаккай күүседип турарлар. Г. Гузикке, П. Воротниковка удурткан дилигжилериниң бригадалары эрткен айның бүдүрүлге онаалгаларын ажыр күүсеткеннер. Дилигжилер И. Филимонов, И. Митраш-ов, хирээ тургузувчулары Л. Черкашин, С. Тамбиль, ыяш кезикчилери Н. Вичканов, Л. Таптаң болгаш оон-даа өскелер январь, февраль айларның планнарын 130—150 хуу күүсеткилээннер.

Ыяш заводунуң Кара-Сугда ыяш белетеп турар ажылчыннары бо хүннерде хайныышкыныг ажылдап турарлар. Олар чыл эгезинден бээр 1200 кубометр тудуг ыяжын, 460 кубометр оттулар ыяшты белеткээр тургаш, март 1-ге чедир 1900 кубометр тудуг ыяжын, 900 кубометр оттулар ыяшты белеткээннер. Ыяш дилер черлерде 1700 кубометр ыяшты эккеп дүжүрген.

Заводтуң партия, профэвилел организациялары ажылчыннарның алган социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезинин түңнелдерин доктаамал үнүрүп, цехтерге, участоктарга хана солуннарны болгаш агитхуудустарны үнүрүп турар.

Заводтуң ажыл-чорудулгазында чамдык четпестериниң барын демдеглээр херек. Ылаңгыя бисте бар янзы-бүрү чепсек-хөрөкселлер долу ажыглаттынмайн турар. Тракторлар, автомашиналар, пилорамалар болгаш оон-даа өске машиналар чамдык бригадирлериниң талазындан кичээнгей салбайн, ажылчыннарны кылыр ажыл-биле баш улур хандырбайн турарындан хөй үе-шактың иштинде ажылдавайн турар чорук ам-даа узуткаттынмаан. Эрткен чылын бүгү техниканың ажыглалының коэффициентизи 80 хуу болган. Областа чамдык бүдүрүлгелерге бодааргa бо эки көргүзүг. Ындыг болза-даа бир эвес бистер бо чылын техниканың ажыглалының коэффициентизин чедип алганывыстан 10 хуу бедидер болзувусса, күрүнеге чүгле оон 300 муң ажыг рубльдиг орулгазын берип болур аргалыг бис.

1958 чылда ыяш заводунуң бүдүрер ниити продукциязының планы эрткен чылда турганындан 40 хуу бедээн. Чыл дургузунда дең-дескн ажылдап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедир дээш ажылчыннарның ортузунга социалистиг чарышты улам калбарткаш, бүдүрүлгениң чыл планын хуусаа бетинде күүседип болурунуң бүгү аргалары бисте бар.

П. КАНДАУРОВ,
Кызылдың ыяш заводунуң директору.

Тудуг ыяжының белеткели

Таңды районнуң «Совет Россия» көдээ ажыг-агый артелинде тудуг ыяжының белеткели багай эвес чорун турар. Тудуг материалдарын белеткээр ажылда 30 колхозчуларны, 2 автомашиналарны, 1 тракторну быжыглаан.

Бо чылын 2000 кубометр тудуг ыяжын белеткээр планган ам 860 кубометр белеткеттинген, 700 кубометрни тайгадан машина оруунга сөөртүп чедирген. Тудуг ыяжын белеткээр чүгула ажылга эштер Арапчаа, Кара-оол, Деспижек, Шынакпан олар ең идепкейлиг киржип, хүн-бүрүде нормаларын ыракта ажыр күүседип турарлар.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

* * *

Колхозтарда тудуг планнарын 1958 чылда чедишкиниг күүседи рининг бир кол үүлү болза, тудуг материалдарын чогуур үезинде белеткээри база тудуг шөлүнге сөөртүп чедирип алыры болур. Оны барымдаалаш, Барыын-Хемчик районуң «Комсомол 30 чылы» колхозтуң баштаар чери тудуг материалдарын белеткээринче 41 колхозчуларны, 2 автомашиналарны тускайлап чоруткан.

Март 1-ге чедир 2900 кубометр пландан 1293 кубометр тудуг ыяжы белеткеттинген. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгуулалар хүнүнге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш чарыш тудугжуларның ортузунда калбарган.

М. ДЫЛАЙ.

Кадарчының чугаазы

Кожайларга базындырбас,
Хостуг чурттуң хамаатызы —
Колхозуңуң малчыны мен.
Кончуг айдың часкы кежээ
Сырын-биле чаржы чоруй
Ховуга кээп бодап чор мен:
«Оттуг көс дег Айның, Хүннүң,
Сылдыстарның—черле бүгү
Октаргайның хары кажыл?
Черниң кырын өңгүр бойдус —
Дагның, хемниң үнүш-чечээ
Чеженден бээр каастапканы?
Далайларда балык-байлаң,
Таңдыларда аң-мен, байлак
Та каш муң чыл чурттаг келген?»
Хамык-ла бо айтырыымны
Билген ышкаш эртемденнер
Бистиң чуртта дикчок көвей.
(Каранмай деп уруум оглу
Ушкажыпкан чораан чүве.
Ужурун ол тайылбырлады).
Делегейни Спутниктер*
Эзир куштан ушчок дүрген
Дээскинин чоруп турар:
Удатпайн Айга кижи
Эжиниң-не аалынга дег
Ужуп чедер апаар дидир.
Эртем күштүг.
Эчизинде
Дээрниң мунгаш көжегезин
Делегейге ажыдып бээр.
Сугну, Черни шинчилээштиг,
Дем чаа салган айтырыымны
Сувуразын харыылаптар.
Ындыг өйүң совет эртем,
Ажылчы чон деми-биле
Ам бо хүн-не дарганнап тур.
Кадарчы мээң аңаа үлүүм —
Карак-кызыл ажылда деп
Ылап билир ирей-дир мен.

Ю. КЮНЗЕГЕШ.

*Черниң кылымал эдеринчилери.

Уран-чүүл бөлгүмү эки ажылдап турар

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң көдээ клубунда организастаттынган комсомолчу аныяктарның боттывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң ажылы эки. Ук бөлгүмнүң ажылын клуб эргелекчизи эш Чорбаа удуртуп турар. Уран-чүүл бөлгүмүнүң бөлүк киржикчилери колхоз төвү—Теректиг-Хем суурга болгаш сүт-бараан фермаларынга элээн каш концерттерни көргүскеннер. Уран-чүүл бөлгүмүнүң программазында хөйнүң болгаш ийи-чаңгыс кижилериниң ырлары база шүлүктер, баснялар кирип турар.

Уран-чүүл бөлгүмүнүң ойнакчылары чоокта чаа Теректиг-Хем суур чурттакчыларынга концерт көргүскеннер. Ук концерти 300 ажыг кижи улуг сонуургалбиле көрген.

Уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери чүгле концерт көргүзери-биле кызыгаарлаттынмайн, фермаларга, ырак одарларда чурттап турар малчыннарга янзы-бүрү темаларга солун беседаларны чорудуп, бүгү делегей байдалы, ССРЭ-ниң улустарының бузулбас найыралы дээн ышкаш өске-даа темаларга лекцияларны номчаан.

Колхозтуң көжер кинозунуң механиги комсомолчу эш Дагба уран-чүүл бөлгүмүнүң ажылынга идепкейлиг киришпишаан, колхозчуларга кинону үргүлчү көргүзүп, ай санында планнарын ажыр күүседип турар. Колхозчуларга «№ 306 херек», «Башки-Ачук» болгаш көдээ ажыл-агый талазы-биле өске-даа киножурналдарны көргүскен.

К. САЛЫЫ.

«Шынның» корреспондентизи.

КОЛХОЗЧУ ЧАЗАНЫКЧЫНЫҢ ӨГ-БҮЛЕЗИ

★

Чурукта: Чамзырай (солагай талазында) рама чазап, оон кадайы Сенди өөренікчи уруунга платье даарап берип база кежээ бажыңынга Чамзырай кадайынга болгаш уруунга солун номчуп берип олурары.

Фото С. Феоктистовтуу.

★

Чамзырай Моңгуш Бүдүтовичиниң өг-бүлезиниң күш-ажылын Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң ажыл-ишчилери бедии-биле үнелеп турар. Чүге дизе, колхозтуң тудуг суурун сайыралып, колхозчуларны өглерден бажыннарже киирер херекке ол могаг чок ажылдаан болгаш оон күш-ажылга дадыкан шевер холдары-биле кылган рамалары колхозчуларның бажыннарының, ниити тудугларның ханаларын аян киир казстап турар.

Моңгуш Бүдүтович барык он чыл дургузунда тудуг бригадазынга, оон нарын чазанылга ажылынга доктаамал ажылдап турар. Колхозтуң амгы сүт-бараан болгаш хаван фермалары турар Малиновка деп черинге чаа организастаттынган Ленин аттыг колхозтуң тудуг ажылының бригадазынга 1948 чылдың чазынында чүгле 12 тудугжулар ажылдап турган. Баштай бызанчылап тургаш, 1952 чылга чедир ийи чылын бригадирлээн.

1951 чылдың чазынында Тарлагга (колхозтуң амгы сууру) турган биче күштүг колхоз биле улгаттыр каттышкан соонда Моңгуш Бүдүтович тудуг бригадазының чазаныкчызы болган. Ийи колхоз каттышканда тудуг бригадазының күжү улгадып, мурнукузунга бодааргa чаа тудуглар хөй-биле немежип турган. Ынчалза-даа шевер чазаныкчының мергежилдиг холдары чаа-чаа рамаларны чазап, шилдеп, чаа тудугларны хандырып турган. Ол ам колхозтуң бүгү тудугларының рамаларын чазавышаан, шилдеп турар алдарлыг чазаныкчы.

Ленин аттыг колхозтуң Тарлаг сууру, областың өске колхозчу суурлары ышкаш, чуртталганың, бүдүрүлгениң болгаш культура-амыыралдың тудуглары-биле долдурттунуп, аян киир сайырап турар. Ол суурда чамдык чуртталга бажыңнарындан аңгыда, ол бүгү тудугларының рамаларын өш Чамзырай чазаан болгаш шилдээн.

1957 чылда колхозтуң кылган бүгү тудугларынга таарышкан улуг, биче рамаларны чаңгыс кижи чазап, шилдеп күш чедер бе деп айтырыг баштаар черге тургустунуп турган. Ынчалза-даа, мергежилдиг чазаныкчы ол ажылга немелде күш хереглевейн, чаасаан ажылдап, чүгле дилген материалды болгаш шилди саадатпазын негеп турган. Даарта кылыр ажылын ажыл соонда бежээ белеткеп алгаш, эртен эрте ажылдап киришкенде хүнде ийи раманы чазаап, 5-ти чайлыг шилдеп турган. Шак ынчаар могаг чок ажылдаанының түңнелинде Чамзырай 1957 чылда 370 ажыг янзы-бүрү хемчээлдиг рамаларны чазап, шилдээн, тудуг бригадазының дооскан шупту тудугларын хандырган.

Коммунист Чамзырай чүгле күш-ажылга кежээ эвес, харын хөй-ниитиниң ажылынга база идепкейлиг киржип турар. Ол ам бөдээ Советтиң депутады хүлээлгезин чонуң мурнунга идепкейлиг күүседип турар.

Чамзырайның чаңгыс болу кызымаккай ажылдап турар эвес, оон өг-бүлезиниң өске кежигүннери колхозтуң янзы-бүрү ажылдарында базы кызымак ажылдап турар. Ылаңгыя оон оглу Сарым-оол Моңгуштуң хары ам чаа он сестен турар болза-даа, ол күш-ажылга адазындан тудак чок ажылдаан, колхозтуң шалыпчыларының бирээзи болган. Ол эртен чылдарда ховуу ажылынга турган болгаш ам кышкы үеде тудуг ыяжының сөөрттүлгезинде ажылдап турар. Чамзырайның ийи ургуларының бирээзи хой ажылында, бирээзи школада, оозу чайын өөредилге соонда колхозка база ажылдап турган. Чамзырайның кадайы М. Сенди эрткен чылын хой кыргыдазынга ажылдаан, ам кадыының байдалы-биле ажылга киржип шыдавайн турар.

Адашкыларның күш-ажылы сөөлгү чылларда мактал лемдеглелге үргүлчү кирип, шанналларга чедип турар. Оларның аттары районнуң болгаш колхозтуң хүндүлел самбыраларынга хөй удаа кирген. Өртектиг шанналдардан аңгыда, Чамзырай болу 1955 чылдың май 1-де, база Улуг Октябрьның 40 чыл оюн таварыштыр СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң хүндүлел бижиктери-биле шаннаткан. Оолу Октябрьның 40 чыл оюнда база хүндүлел бижик алган. Адашкыларның кайызы-даа Бүгү-эвилелдиң кедээ ажылагый делгелгезинин киржикчизи деп алдын медальдарлыг.

Чамзырайның өг-бүлези чүгле күш-ажыл-биле эвес, харын амыдырал-чуртталга талазы-биле база үлегер-чижектиг. Колхоз аңаа дедир өгитпес чээли-биле бажыд тудуп берген. Бажыңның рамаларын, хаалгазын боду кылгаш, будуп алган. Шалазы дозулуг, ханалары чугайлыг. Кырында шывыгларын эдип каан демир оруунар, клеенкалыг столдар кырында номнар, солуннар, даараныр машина, патефон, стол шагы, шилдиг рамаларда хүндүлел бижиктер болгаш делген каан чуруктар бажыңның иштин аян киирип турар. Чем быжыгар печкалыг. Бажыңның хөрөжен өзөн. М. Сенди хлеб болгаш өске-даа чемнерни боду быжыгып ап турар. Кежээ ажыл шагының соонда бажыд ажылын кылып алгаш олар чагыдып алган солуннарын номчуп, кичээлдеп, радиону дыңнап ажыглап турарлар.

Бүженишкиниг күш-ажыл амыдыралды байлакшыдар. Чазаныкчы Чамзырайның өг-бүлезиниң ажык-эрулгазы эвбек. 1957 чылдың түңнелинде колхозка бир күш-хүнүнге өртүмаа-биле 2,5 кг тараа, 8 рубль онаашкан болза, бо өг-бүленің ажылдап алган 1170 ажыг күш-хүнүнге 3 тонна чыгам тараа, 9300 ажыг рубль ажык алдынган-дыр.

М. ЛЮНДУП.

В. И. ЛЕНИН КОММУНИСТИГ КИЖИЗИДИЛГЕ ДУГАЙЫНДА

Күрүнениң политиктиг ном үндүрер чери чоокта чаа В. И. Ленинниң элээн хөй чогаалдарын парлап үндүрген, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң дугайын ол чогаалдарда бижип турар.

Массаларны социалистиг идеологиянын өзүлүнга, бедик коммунистиг медерелдиг болур чоруктуң өзүзунга кижизидерин бистиң партиявыс онза чүгула ужур-дузалыг деп кезээде санап келгени билдингир. Ынчалза-даа капиталистерниң болгаш помещиктерниң тергиидээшкинин дүжүр октан типлээн социалистиг революцияның түңнелинде, ажылчын ангының диктатуразын довтаадып тургускаанының түңнелинде ажылчы чоннарның миллион-миллион массаларының медерелин үндезининден өскертириңге калбак аргалар ажыттынган болуп турар.

Улусту коммунистиг өзүга кижизидер талазы-биле партия совет түргузугнуң чылдарында аажок улуг ажылды чоруткан. Экономика болгаш социал харыылаларның адырларынга үндезин чаартылгалар-биле чергелештир совет кижилериниң медерели база өскерилген. Ажылчы чоннарның дыка хөй нуруузу болза улуг чаартылгаларның киржикчилери болуп турар. Совет чурттуң ажылчы чоннары партияның улуртулгазы-биле амгы үеде бүгү делегейге төөгүлүг сорулганы шиитпирлеп турар — коммунистиг ниитилелди тудуп тургузуп турарлар. Ынчангаш ажылчы чоннарның медерелиин бедик болган тудум-на, коммунизм тургузуушкунунга бистиң чедишкиниривис улам улуг болур.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези—партияның болгаш күрүнениң ең чүгула сорулгаларының бирээзи, оларның сагыш салыышкынының кол кезээ болуп турар. Идей-политиктиг кижизидилгениң бүгү чепсектерин, бистиң агитациявысты, пропагандавысты, парлалгавысты ажылчы чоннуң политиктиг медерелин белдириңче угландырарының өргежок чүгулазын партия доктаамал айтып келген. Бодунуң Төрөөн чуртунга ыныг ынакшылдыг чаа кижини, коммунизмнин идепкейлиг тургузукчузун хүнбүрү кижизидери — улуг чаагай сорулга. Ол сорулганы шиитпирлээриңге Ленинниң мерген угаанныг айтыышкыннары дузалап турар.

Ниитилел хөгжүлдезиниң хоойлуларын, улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарын шын илередип турар эртемниг коммунизмниң теориязын хандыр өөрениринче В. И. Ленин кыйгырып чораан. Революстуг теорияның түңнелдери болгаш дүрүмнери болза бисти долгандыр турар өртемчейни хандыр билириңге тургустунар, ол теория болза кижиниң билииниң хөгжүлдезинин кайгамчыктыг түңнелдери болур. Ол билиглерни чедип, билип алыры, оларны ниитилелдиң ажыглалынга киирери—ол дээрге улуг херек болур. Кижи төрелгетенниң ажылдап кылып кааны бүгү байлактар-биле болуннуң угаанынны байдыып апканында, чүгле ынчан коммунист болуп болур сен деп Ленин өөредип турган. Оон-биле кады коммунизмни кыры-биле, номдан шөөжилеп өөренип алыры четпес деп Ленин сагындырып чораан. Революстуг эртемниң дүрүмнерин болгаш түңнелдерин шөөжилеп алыры болгаш аңаа үндезилээш болун коммунист мен деп санаттынары четпес болур. Өзүлүг коммунист болза эртемниң түңнелдерин амыдыралга удуртулга болдуруп турар кижи, практиктиг ажыл-чорудулгага оларны боттандырып турар кижи ол болур. Ажыл чокка, демисел чокка коммунизмни ном иштинден билип алырындан чүү-даа үнмес, чүге дээрге ындыг билиг теория-биле практиканың аразында эрги карышкак үүлүк чоруктуң үргүлчүлели болур ийик деп Ленин айтып турган. Эртемниг коммунизмниң теориязын өөренип алырда, ону амыдырал кырынга боттандырары дээш демисешпес болза оон кандыг-даа үре-түңнел үнмес.

Коммунистиг үзел-бодал—ең-не мурнакчы үзел-бодал. Ол үзел-бодал улустарның найыралының болгаш акы-дуңмалышы чоруунуң улуг идеяларын массаларга чедирип турар, кижиниң чечектелириңе, оон чогаадыкчы идепкейиңге дузалап, кижизиг чоруктуң бедик принциптерин тургузуп турар. Харын буржуаз идеология мөлчүкчү ангыларның эрге-ажыктарынга, күш-ажылчы кижини булданырынга бараан болуп турар, улустарның аразында өжөөнешкек чоруктуң өскүдүп, калчаа, дүржок болгаш чижеңнээр чоруктуң хүндүлеп мактап турар.

Буржуаз идеология-биле эштеш чок болур чоруктуң өзүзунга, социалистиг идеяларның типлелгези дээш демисежириңге ажылчы чоннарны кижизидериңе В. И. Ленин өөредип турган. Социализмниң принциптериниң бичии-даа ойталаары, буржуаз идеология-биле бичии-даа дугуржулга кылыры канчаш-даа турул болбас деп Ленин санап турган. Бистиң идеяларывыстың шыныныга масса чонну бүзүрдирин бистер бичии-даа кошкадып болбас ужурлуг бис деп Ленин санап турган.

Капитализмниң шынарын төрүттүндүрүп турар экономиктиг болгаш социал чылдагаанларны бистиң чуртка социализмниг тургузуушкуннуң чылдарында улуткап каан. Ынчалзажок капитализмден салгаттынып келген эрги чаңчылдар чамдык кижилериниң медерелинде ам-даа бар болуп турар. Ол эрги чаңчылдар бүдүрүлгениң сагылга-чурумун үрээриндеда, хөй-ниитиниң байлаан самчыгдап төтчеглээриндеп-даа, хулиганнаар чоруктаңда, чуртталгага шын эвес аажы-чаңдаңда, шажын чүдүлгезиниңде-даа илереп кастып турар.

Күш-ажылдың медерелдиг сагылга-чурумунга, хөй-ниитиниң өнчүзүн камнуг көөр өзүга массаларны кижизидерин үндезин сорулгаларның бирээзи деп Ленин санаан.

«Массаларның хүн-бүрүдеги ажылынга шупту кижи чаңгыс кижи дээш, чаңгыс кижи шупту кижи дээш турыжур» деп дүрүмну, «кижи бүрүзү болунуң шыдаар шаа-биле, кижи бүрүзүнге оон хереглээни-биле» деп дүрүмну медерелиңге, чаңчылыңга сиңниктирер дээш, коммунистиг сагылга-чурумну болгаш коммунистиг күш-ажылды чоорту, ынчалза-даа чайгылыш чок киирер дээш» партия соксаал чокка ажылдаарынга беленниң дугайында 1919 чылда Москва-Казань демир оруунга болган бирги субботникке хамаарыштыр бижээн кайгамчыктыг түүлүнге В. И. Ленин соруктуу-биле бижээн.

Бистиң чуртувустун ажылчы чоннары кестүп көрбөөн аар бергениң чалым-хаязын, шаптыланчак болгаш бүдүүлүк чоруктуң чалым-хаязын шимчеди идиптер болгаш коммунистиг күш-ажылдың типлелгезинге чедип келирлер дээриңге В. И. Ленин улуу-биле бүзүреп турган. Күш-ажылдың чаа сагылга-чурумун тургузарын, кижилериниң аразынга ниитилел харылзаалының чаа хевирлерин тургузарын, күш-ажылга киириштирериниң чаа хевирлерин болгаш аргаларын тургузарын, өзүлүг-ла ыдыктыг ажыл болур деп Ленин адаан.

Партияның кижизидилгелиг улуг ажылының түңнелинде бистиң чуртувуста күш-ажылды кижилер канчаар көөрү үндезининден өскерилген. Ол дугайын хоорайның болгаш көдээниң ишчилериниң социалистиг чарыжының калбарышкыны, бүдүрүлгениң чаартыкчыларының чогаадыкчы тывынгыр чоруунуң хөй санныг чижектери тода чугаалап турар. ССРЭ-де күш-ажыл хүндүлелдиң хереэ апарган. Кур черни шиңгээдип алырынче, Сибирьде, Соңгу чүкте чаа заводтарның, күүлүг электростанцияларның тулуунче хөй чүс-чүс муң аныяк кижилериниң чоруп турары—ниитилелдиң чаагай чоруу дээш күш-ажылга кижилерни киириштирериниң чаа хевирлериниң бирээзи ол эвесне! Ындыг чаа хевирлерниң тыптып келириг Ленин хөй чылдарның мурнунда-ла баш улур көрген.

Ажылчы чоннарны коммунистиг моральга кижизидериниң айтырыглары Ленинниң чогаалдарында ханызы-биле ажылдаттынган. Бо талазы-биле комсомолдуң III съездизинге Ленинниң чугаазы онза ужур-дузалыг болуп турар. Аныяктарның сагыш-сеткилиниң чаагай кижизидилгезиниң дугайын чугаалап тура, коммунистиг аажы-чаң бар бе?—деп айтырыгны Ленин салган. Ынчангаш бар болуру чугаажок деп дораан-на харыылаан. Оон-биле кады Ленин моральдын коммунистиг ажылыг шинчилиг болурун онзалап айыткан: бистиң аажы-чаңывыс пролетариаттың аңгы демиселинин эрге-ажыктарынга чагырткан деп чугаалап турар бис. Буржуазия аажы-чаңның норма-чижээн «бурганның чарлыы-биле» ейлеп, аажы-чаңның аңгылыг шинчилиин чаап чажырып, ол норма-чижекти аңгылыг эвес деп үргүлчү көргүзүп турары билдингир болгай. Кижи төрелгетенден дашкаар, аңгыдан дашкаар ындыг аажы-чаң чок деп коммунистер санап турар.

Коммунистиг моральдың алыс утказыбиле, оон ужур-утказы-биле холбашкан айтырыгларны аныяктарның мурнунга Ленин теория талазы-биле ханы, бүгү барымдаалыы-биле бодунуң чугаазынга көргүскен. Аажы-чаңның принциптериниң талазы-биле буржуаз ниитилелдиң ханы тодаргай характеристиказын Ленин көргүскен. Эрги ниитилел: бир болза сен өске кижини дээрбедеп турар сен, бир болза өске кижи сени дээрбедеп турар, бир болза сен кул эдилекчизи сен, бир болза сен кул сен деп принципке үндезилеттинген турган деп Ленин чугаалап турган. Ынчангаш ындыг ниитилелге кижизиттирген кижилер иеден төрүп келге-ле ындыг аажы-чаңныг болган турар деп чугаалап болур. Ленин эрги өзүнүң улуургак чоруун, хуу өнчүзүрек аажы-чаңын кам-хайыра чок сойгалап илередип турган, ол аажы-чаңны барымдаалаш, кижилер хөрөңгитен кижилериниң эрге-чагырганын детки, анза чашпаалап тургаш, боттарының хуузунда эрге-ажыктарын камгалаарын оралдажып турганнар.

Коммунистиг аажы-чаң эрги, мөлчүкчү ниитилелди буза шаварынга болгаш чаа ниитилелди тургузуп турар пролетариаттың долгандыр бүгү ажылчы чоннарны каттыштырарынга бараан болуп турар. Бистиң аажы-чаңывыс болза кижи ниитилели өрү көдүрүлүп, күш-ажылды мөлчүүрүнден хостадып алыр, коммунизмни тургузар дээш бараан болуп турар. «Коммунистиг аажы-чаңның үндезиниде — коммунизмни быжыглаары болгаш оон бүрүн тиилелгези дээш демисел турун турар. Коммунистиг кижизидилгениң, билигниң болгаш өөредигиниң үндезини ында болун турар» деп Ленин бижээн.

Аныяктарның эвилели бодунуң өөредилгезиниң, кижизидилгезиниң, билииниң базым бүрүзүн бүгү ажылчы чоннарның ниити демиселинге киржири-биле холбаштырган турзун, кандыг-даа ажылга эвилел бодунуң дузазын чедирген турзун, бодунуң инициативазын, бодунуң эгелээшкинин үндүрген турзун, ниити күш-ажылдың мырынай бичин-даа бол, мырынай бөдүүн-даа бол кайы-бир сорулгазын херек кырынга шиитпирлээн турзун дээр дугайында мерген ленинчи ада-сагыш човаңгыр сөстер аныяктарның коммунистиг кижизидилгезиниң дугайында өттүр сеглеп турар. Бодунуң билиин, өөредилгеин болгаш бодунуң кижизидилгезин ажылчыннарның болгаш тараачыннарның күш-ажылы-биле холбаштырарынче Ленин аныяктарны кыйгырып турган. «Чүгле ажылчыннар-биле болгаш тараачыннар-биле кады ажылдап тургаш, ам өзүлүг коммунист боор болур».

Аныяктарны коммунистиг өзүга кижизидериниң талазы-биле улуг ажылды бистиң чуртувуста чоруткан. Амыдыралдың янзы-бүрү адыларарынга бистиң әр, хөрөөжен аныяктарывыстың алдарлыг патриоттуг хөрөктери—оларның коммунистиг медереликиң өскениниң херечизи болургур. Ынчалзажок аныяктарын ортузунда кижизидилге ажылында ам-даа улуг четпестер бар деп СЭКП-ниң XX съездизинге айтып турган. Күш-ажылдан оспаксыраар, чаа тудугларга баарындан корлар, чуртталгага боттарын шын эвес ап чоруур шак ындыг аныяк кижилер бисте ам-даа таварышкылап турар.

Аныяктарның кижизидилгезинде четпестерни узуткаары-биле бистиң хөй-ниитивис—партия организациялары, комсомол, профэвилелдери кызымаккай ажылдап турар. Социалистиг чурт өзүп олурар салгакчыларының кижизидилгезиниң хөрөөн улам эки болгаш сайзырангай тургузуп шыдаар болгаш тургузар ужурлуг,

(Төнчүзү 4-кү арында).

Найыралдың хеми

Төп Европаның чурттарын балкан күрүнелери-биле болгаш Кара далай-биле Дунай хем калбак ак-көк кожаа-биле харылзаштырып чыдар. Дунай бодунуң сугларын Венаның, Будапештиниң, Белградтың көвүрүглериниң адаа-биле бадырып, Чехословакияның, Болгарияның кызыгаарларын чүп чыдар болгаш Совет Эвилелиниң девискээринче кирип келген.

Балкан болгаш Карпат дагларының чыпшыр туругланып бадып келгени румын-югослав кызыгаарда Дунай онза чараш болгаш улуг чаагай. Дунай болза Базиаш болгаш Турну-Северин хоорайларының аразында үче дөртен километр шөйлүп чоруткан хөй-хөй даг кызааларын болгаш ужар-саарыгларын тургуспушаан, кызыы даштыг уннуг бөлүн алгаш агып баткан.

Дунай оргу кезээнге суг дажый берген үеде эриктерин ажып, үнүш-дүжүткүр тараа болгаш виноград шөлдерин шыва ап, эрик кавызының хоорайларының болгаш суурларының чонунга санап четинмес каража-когаралдарны таварыштыра бергилээр.

Шапкын агымныг чоргаар хемни чүгеннеп алыр дээр ораладжышыкыннар эвээш эвес болганын төөгү билир. Ынчалза-даа ол чорук Дунай кавызының чурттарының күжениишкиннерин каттыштырарын негеп келген, ынчаарга дайын мүрнүндагы үеде ол чурттарны чөрүлдээлер дүрбүштүрүп турган болгай. Дунай эриктериниң чүс-чүс болгаш муңмуң километр чөлер ындында турар империалистиг күрүнелер аная тергиндеп турганнар.

Америкының Каттышкан Штаттары, Англия, Франция Дунайга эрги өзүнүң корум-чүрүмнарын катап тургузарын делегейниң ийиги дайынының соонда база орадлашканнар. Ынчалза-даа оларның планнары буурап дүшкен. 1948 чылдың Дунай керээзи ам судноларның өзүлүг хостуг эрттерин болгаш Дунай кавызының чурттарының долу бот эргезин хандырып турар.

Дунай болза тайбыңның бөлгаш найыралдың хеми, социализмни тургузуп турар күрүнелериниң акы-дүңма калбак кады ажылдажылгазының чери апарган.

Дунай дээрге энергияның кайгамчык улуг курлавырларын бодунда шингээткен. Хемниң адырыктарын санаваска безин, оон бодунуң бүгү дуртунга гидроэнергетиктиг күчүзүн эртеменнер чылда 73 миллиард киловатт-шак кылдыр тодаргайлаанар. Ол хемниң күчүлүг курлавырларының дыка хөй кезин социалистиг чурттарның девискээринде болуп турар. Дунайның ортаакы болгаш адыы агымының эң байлак курлавырларын социалистиг күрүнелериниң бүдүрүкчү күштериниң улам ыңайгы хөгжүлдезинге ажыглаары сырый, акы-дүңма кады ажылдажылгага улам-на калбак перспективаларны ажыдып турар.

Демир Хаалгаларга гидроэлектростанцияның тудуун дем-каттыштырып чорударының айтырымын көдүрүп үндүрген Румыния биле Югославия ол чаагай сорулганы боттандырарынга дыка улуг салымышкынны киирип турар. Румын болгаш югослав чазактар холушкак комиссияларны тургузуп, ГЭС-ти тударыбиле холбаалыг айтырыгларны ажылдап кылырын аная даскан.

Демир Хаалгаларга гидроэлектростанцияны тудары «Улуг Дунайның» бүгү айтырыын шиитпирлээринге чүгле баштайгы базым болур. Экономиктиг дузалажылга Чөвүлелиниң киржикчилери чурттарның аразында электроэнергия солчур талазы-биле доктаамал комиссия Дунайның суг курлавырларын демниг ажыглаарын деткип чугаалаан. Доктаамал комиссияның ажылында киржип турар румын гидроэнергетик, техника эртемнериниң доктору, профессор Дорин Павелге ужуражып, ол сорулганы амыдыралга боттандырарының перспективаларының дугайын чугаалап бээрин сөрөн дилээн бис.

— Техниканың амгы деңнелиниң үеэзинде чылда 8,6 чыгам миллиард киловатт-шак электроэнергияны ажылдап үндүрер ниити күчүлүг элээн хөй электростанцияларны Дунайга тудуп болур деп, Дорин Павел медеглээн. Ол күчүүнүң барык 63 хуузу хемниң ортаакы болгаш адыы агымынга хамааржыр, ол чорук социалистиг чурттарның эрге-ажыктарынга онза тааржып турар.

Күчүлүг энергетиктиг суурну тургузары Дунай кавызының делгем черлериниң хөгжүлдезинге улуг саалдарлыг болур. Хемниң болгаш оон адырларының эриктерин дургаар хөй-хөй заводтарның белгаш фабрикаларның корпузу көдүрүп үнер.

Дунайның суг курлавырларын дем-ниг ажыглаары өске-даа эң чугула айтырыгларны шиитпирлээр арганы база бээр. Дунайның электростанцияларының системазын тургусканының түңнелинде бодунуң терең зөрем черлеринге чалымнарны болгаш ужар-саарыгларны кезээде шыва алы бээр тудушкак суг хөолбектери тургустунуп келир. Хемниң дескі агымныг черлеринге тереңнээшкин база ханылап келир. Дунай болза Кара далайдан өгелээш Белград чедир бүгү дуртунга хөй тонна чүк чүктээр далай судноларының чоруурунга таарымчалыг болуп, ол транспорт шугумунга чүк саарылгазы, баштайгы саналашкыннар өзүгаар алырга, беш ажыг катап көвүдээр.

Суг хөолбектери үерлээшкиннерни болдурбазынга ажыктыг болуп, кижилериниң таарымчалыг ажылдаарынга идиглиг болур. Оон аңгыда, сугнуң улуг курлавырлары болгаш чиик өртектиг электроэнергия кандаачал черлерни суггарарынга таарымчалыг байдалдарны тургузар.

Адак соонда, база бир айтырыг кичүг солун болуп турар. Ол дээрге, Дунайны Европаның кол транспорт оруу болуларары болур, ол орук каналдар системазын дамчыштыр Балтий далайны Чер ортузу далай-биле тудуштурар.

Е. КИСЕЛЕВ.

Бухарест, март.

Каттышкан араб республиканың түр конституциязы

КАИР. (СЭТА). Каириниң бүгү солуннарында улуг-улуг аттар-биле Каттышкан араб республиканың түр конституциязын парлап үндүрген. Конституция 73 үүлдерден тургустунган. Оларның бирги үүлүнде болза «Каттышкан араб республика дээрге тускай хамаарышпас бүрүн эргелиг демократтыг күрүне болур оон улузу—араб нацияның кезээ болур» деп чугаалаан.

Конституцияда оон ыңай күрүненің баштыңы республиканың президентизи болур деп айыткан.

Хөойлу чогаалдарының талазы-биле эргени национал хурал деп адаар чөвүлел боттандырар. Хуралдың кежигүннериниң санын болгаш оларны сонгуурун республиканың президентизиниң шиитпири-биле тодаргайлаар. Хуралдың кежигүннериниң бети дээрге-ле чартык кезин Сирияның депутаттар палатазының болгаш Египеттің Национал хуралының кежигүннериниң иштинден тургустунар ужурлуг.

Конституцияны өзүгаар күүседикчи эрге-чагырганы республиканың президентизи боттандырар. Президент болза бир азы элээн каш оралакчы президентилерни томуйлаар азы оларны ол хүлээлгеден хөөдери, школаны доозуп турарларның практиктиг ажыл-чорудулгага белеткелиниң четпес үүлдери ам-даа бар болуп турар. Ол четпес чорукту ажып эрттеринге школаны политехнизастаары дузалаар апаар. Ленинчи айтыышкыннарны барымдаалаш, школаны политехнизастаарын дүрген боттандырар сорулгалар-биле СЭКП-ниң XX съездизи болза үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң айтырыгларының талазы-биле билиглерниң үндезиннерин берип турар чаа эртемнерни чүгле өөредилгеге киирер эвес, харын бүдүрүлгелерге, колхозтарга болгаш совхозтарга, дүржүлга участоктарынга, школа мастерскааларынга күш-ажылга өөреникчилерни практиктиг киириштирер деп сорулганы салган.

Ленинниң ол чыылдада парлаттынган ажылдарындан өөреникчилериниң ортузунга масса-политиктиг болгаш пропаганда ажылын организастаарының болгаш шынарының айтырыгларының талазы-биле эзлээн хөй чугула айтыышкыннарны номчукчу тып алыр. Ленинниң-биле алырга, коммунизмни пропагандаалаары дээрге күрүнени тургузарынга практиктиг удуртулга кылдыр херекти шак ынчаар тургузары болуп турар. «Коммунизм дээрге ажылчын массаларга, оларның боттарының ажыл-хереэ дег, ыңдыг билдингир болган турар ужурлуг» деп Ленин чугаалаан. Агитаторлар дээрге экономиктиг тургузуушкуннуң хереэнге бүгү тараачыннарның болгаш ажылчыннарның удуртукчулары болур деп Ленин адап турар. Чаа амыдыралды тургузар талазы-биле идепкейлиг ажылга ажылчы чоннарның калбак массаларын киириштирериниң эргежок чугулазын Ленин оон-биле кады онзалап айтып турар. «Ниитилелдиң тургузуушкунунга улустуң чаа кезектерин киириштирбейн тургаш, калбак массаларның идепкейлиг чоруун отурбайн тургаш... кандыг-даа революсчу чаартылга дугайында чугаа-даа туруп болбас» деп Ленин айтып турган.

Агитас-пропагандалыг бүгү ажылга үлегериниң күжүнүң, эки дүржүлганы нептередириниң, чаа амыдыралды тургузарының фактыларын пропагандаалаарының ужур-дузазын Ленин онзалап көрүп чораан. Бүгү пропаганда ажыл-агый тургузуушкунунуң политиктиг дүржүлгазынга тургустунган турар ужурлуг деп Владимир Ильич чугаалап турган. Эки чижекти эдererинче ол кыйгырып турган, үүге дээрге, бүдүрүлгени организастаарының дээре үлегери ол эки организастаашкынны чоруткан кижилерге күш-ажылды чайлаш чок чиигедири-биле болгаш хереглелдиң түүнүн улгаттырары-биле капсырлашкан турар. Коммунизмниң эчис улуг сорулгаларының бирээзи ында болуп турар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң хереэнге бистиң парлалгавыстың ужур-дузазының дугайында Ленинниң ажылдарында улуг кичээнгейни салып турар. Ол дугайын «Совет эргечагырганың эзлчеглиг сорулгалары» деп үүлдүң баштайгы дээвилелинде болгаш «Бистиң солуннарывыстың бүдүш-шынарының дугайында» деп үүлде чугаалап турар. Ленин парлалганы массаларны кижизидериниң күчүлүг чепсээ деп санаап, гарлалга ажылчы чоннарның эрге-ажыктарының камгалакчызы болур деп ол көрүп турган.

Херек кырынга чаа үүлдер канчаар тургустунуп турарынга, ол чаа үүлдүң кайы хире коммунисчи өзүлүүн хөй катап хынаарынче улуг кичээнгей салган үүлдер солуннарның арыннарынга хөй болган турарын В. И. Ленин күзеп чораан.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң айтырыгларының талазы-биле ленинчи бодалдар болза пропагандистерге, агитаторларга болгаш бүгү ажылчы чоннарга өзүлүг эртине болуп турар.

Б. БАЯНОВ.

Бельгияның, Францияның, Голландияның болгаш Люксембургтуң коммунистиг партияларының кызды кылган медеглели

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). «Драпо руж» солуннуң дыңнатканын өзүгаар алырга, бо чылдың март 4-5-те Люксембургка чөвүлел хурал болган, анаа Бельгияның Коммунистиг партиязының, Францияның Коммунистиг партиязының, Нидерландыларның Коммунистиг партиязының болгаш Люксембургтуң Коммунистиг партиязының төлээлери киришкен. Чөвүлел хуралга кады кылган медеглелди хүлээп алган, чижээ, Арденналарга болгаш Голландияга атомнуг болгаш ракеталыг чепсектиң базаларын чоокку үеде тургузарының планнары-биле холбаштыр оон түңнелинде онза хөй сырый чурттакчыларлыг база үлетпүрүүн болгаш хоорайларның аажок мөөңнешкени ыңдыг районнарның кырында өлүмнүг айылдың киргелип келгени-биле холбаштыр онза сагыш човашкыны ол медеглелде илергейлеттинген.

Оон аңгыда, медеглелде айтып турарын өзүгаар алырга, НАТО-га Бөрөмнің Германияның киржилгези, адаан негекчилериниң эргезинге массалыг узуткаашкынның чепсээн тыпсып бээрин киириштир, агрессчи системага мурнакчы рольду Барын Германияга бээр деп бодалын америк империалистериниң ажыыбиле чарлааны дайынның болгаш эжелдиң үеэзинде аар-берге каражаалаан чурттарның улустарын дүрүм өзүгаар дүвүредип турар деп, медеглелде айтып турар. Оон-биле холбаштыр төлээлер Германияның эрес-маадырлыг Коммунистиг партиязы-биле болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштери-биле акыдүңма эп-сеткил каттыштырып турарының дугайын медеглээнней.

Айылдың мурнунга эң улуг серемчилел, кыжаныышкынның алаанда турар чоннуң дем каттыштырган саат чок хемчеглери амыдыралдың болгаш өлүмнүң айтырыы болуп турар деп медеглелде чугаалап турар.

Боттарының чурттарының кырында диргелип келген айыыл-биле сагыш човаан болгаш улустарның тайбыңының база айыыл чок чоруунуң хереэнге улам улуг идиг бээр деп шиитпирлиг чорук-биле долдунган Бельгияның Коммунистиг партиязының, Францияның Коммунистиг партиязының, Нидерландыларның Коммунистиг партиязының болгаш Люксембургтуң Коммунистиг партиязының төлээлекчилери эң-не янзыбүрү хевирлерде эгелээн дем каттыштырган демиселди күштелдиреринче ажылчын ангыны болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштерни кыйгырып турар. Ниити айыыл-биле холбаштыр олар боттарының улустарының боттуг дем каттыштырылгазын илеретпишаан база миллион-миллион кижилерге өлүм-биле болгаш кижи төрелгетениң эң улуг үнелиг үүлдериниге узуткаашкынбиле кыжаныып турар төлевилелдернин эчизинге чедир буурап дүжерин чедип алырын ораладшышаан, күжениишкиннерни улгаттырарын шиитпирлээннер.

Англи колонизаторларга удур Оманның патриоттары демиселин үргүлчүлеп турар

КАИР. (СЭТА). Оманның патриотчу күштери империалистиг эжелекчилерге удур туруштуг демиселин үргүлчүлеп турар.

Оманның Каирде төлээлекчизиниң медеглээнин өзүгаар алырга, Тануф болгаш Имти районнарда кадыг-дошкун тулчүүшкуннар чоруп турар. Оманның национал удурланыышкынының күштерь дайынга улуг чидириглерни таварыштырып турар деп ол дыңнаткан.

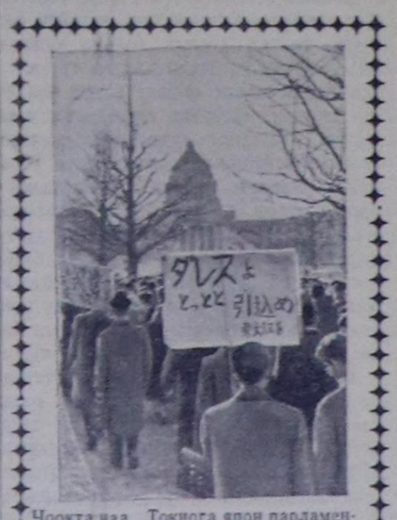

Чоокта чаа Токиога япон парламентиниң 28-ки сессиязы болуп эрткен. Оон ажыттынган хүнүнде Японияның найыслылыга 1958 чылдың бюджединиң төлевилелин эде көөрүп болгаш япон парламентини дораан тарадырын негээн студентилериниң чыскаалы болган. Олар «Японияга болгаш Окинавага атомнуг базаларны тургузарынга удур бис», «Даллес бодунуң эрге-дужаалынны өске бир кижиге дамчыдып бер!» деп плакаттарны тудуп чорааннар.

Чурукта: парламентиниң бажыныңы мурнында чыскаалган кижилер.

Максим Горькийниң «Васса Железнова» деп шиизин Тыва национал шин театрының артистери театрның сценазында чедишкиннин-биле көргүзүп турар.

Чурукта: Шиинин бирги көжегезинде Васса Борисовна Железнова-биле (артист Севильбаа) Мельников (артист Бады-Сагаан).

Фото В. Лутковтуу.

«Ян Жижка»

Кино

«Ян Жижка» («Ян Гус» деп кинонуң уланчызы) деп кино-чурук областың экранларында үнүп эгелээн. Бо кинода XV векти үеэзинде чех улустуң хосталга дээш демиселиниң дугайында чугаалап турар. Чех улустуң шынчы оглу Ян Густу каржызы-биле отка өрттедип өлүргени болгаш гуситтерни феодалыг күрүне тургузуушуң истеп сүрүп эгелээни чонга канчаар-даа аажок аар-бөргге апарган. Чон демисежин эгелээн.

Чехтериң тараачыннар дайынын гусит дайыны деп адаан. Дайын эгезинде демиселге аразында удурланышкак чашниктер биле табориттериниң бөлүктери киржип турган. Чашниктер Чехияның национал гусит шажынын камгалап, политика талазы-биле монархияның талазынга турганнар, оон баштыңчызы шажынчы Ян Желивский турган. А табориттер революсчу ажылды чорудуп, немец феодалдарга, католик шажынга удур демисешкеннер. Оларның политиктиг сорулгазы хаан чок республика дээш, крепостной эргени солуур дээш, шынчы чорук дээш, тараачыннарга черни бээр дээш демисежин турганнар. Оларның баштыңчызы мурнунда тулчуушкуннарга киржип чораан талантылыг рыцарь Ян Жижка турган. (Ролюнда артист З. Штепанск).

Чон аар-берге, аш-түренги чурттаганы чурттап эрттип турган. Хаанның өзүтургузуунга удурланган тараачыннарны өлүрүп, оларны кырары кедерээн. Ынчалза-даа шынчы херек дээш өлүрүп турар бис. Ынчангаш «бисти шуптувусту демей-ле өлүрүп шыдавас силер» дээрзинге олар бүзүрелдиглер. Чон ол берге байдалга удур демисежири-биле Табор даанга чыглып алгаш, эрге-чагырганы холга алыры, кижи бүрүзү деңэргелиг болуру, крепостной эргениң кинчизин чок кылыры, шынчы чорук дээш демиселче кирер. Табор даанда хаан тургузуунга удур демисел кылыры-биле чыыш болганы Чехияның хаанны Вацлавка дыңналы бээр. Вацлав тура-халыышкын үндүрген кижилерни чок кылыр дээш хемчеп турар. Ол үеде Прага хоорайга хоорай чурттакчыларының шажынчы Ян Желивскийге удуртканы тура-халыышкынны база эгелээр. Тура-халыкчылар эр-чепсээн тудуп алгаш, кара бажыннаттырганнарны хостап ап, хаанның өлүп каш талалакчыларын чок кылырлар. Тура-халыышкын хоорайжыларның тиилелгезибиле доостур.

Ол үеде чонну (азы гуситтерни) демиселче Ян Желивский болгаш Ян Жижка кыйгырар. Ян Жижка хаан Вацлавка чедип келгеш, оон бүрүү үеэлдерин илередип:

— Бодунуң чонуңдан коргар, оларга удур сен, эргени хүрээчилерге бээранге белен, а бодунуң төрээн чонуңга бербес сен—дээр.

Ян Жижка чурталганың бергезинге удур чоннуң хосталгазы дээш Ян Густуң өредиин эдерип, чонну (гуситтерни) демиселче баштаап кириптер. Ядыы гуситтерни бодунуң талазынга хаара тудуп, оларны янзы-бүрү чепсектер-биле дерээн. Ол ышкаш хаанның шериглерин бодунуң талазынче киирип ап шыдаан. Чүге дээрге хаанның шерии ядыы улустуң оолары болганы-биле, ядыыларга удур демисежиринден өйталаш, Ян Жижканың талазынче кирген. Хаан Вацлав чоннуң демиселинден корткаш хенертен өлген. Ынчалза-даа хаанның талалакчылары болгаш баштыкы немец эжелекчилер чоннуң демиселин ажып тиилээр дээн чөгенчиг бодалын уламчылап турарлар. Ынчалзажок чоннуң демиселин кошкалып шыдавастар. Хаан өлген сөөлүнде оон эрге-чагыргазын холга алыр салгакчы чок болганы-биле оон акызы Германияның императорту Сигизмундуну хаанга томуйлаар.

Гуситтер Чехияның хаанынга Сигизмундуну томуйлаанынга удурланып үнгеп. Ян Жижка ядыы чонну демиселге белеткээр. Прага чанынга болган немецтерге удур демиселге гуситтер даштыкы эжелекчилерни кам хайыра чок чылча шаап, гуситтериниң тиилээни-биле кино доостур.

Т. ХЕРТЕК.

Хөл шыдыраа талазы-биле делегейге бирги чер дээш

Ийиги салыышкын

Хөл шыдыраа талазы-биле делегейге бирги чер дээш В. Смыслов биле М. Ботвинниктиң маргылдаазының ийиги салыышкыны март 6-да болган.

Салыышкын ол хүн доозулбайн барган болгаш Ботвинниктиң күжү ажыг турда соңгаарлаткан турган. Бо салыышкынны март 7-де төңдүр ойнаанының түңнелинде М. Ботвинник уңдуп алган.

Ынчангаш, маргылдааның эгезинде ийи салыышкынны кайызын-даа Ботвинник удуп алган.

СУД ЗАЛЫНДАН

Оорларны шииткен

Ооржак Чигир-оол, Ооржак Ойдуп деп оорлар аразында дутурушкаш, 1957 чылдың октябрьда Барын-Хемчик районуң «Кызыл тараачын» колхозунда чеди чыл школазының складын үреп киргеш, 8698 рубль өртектиг хеп аймаан оорлааны истелгеден илерээн.

Районнуң улус суду оорларның хереэн көргеш, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң «Күрүненің болгаш хөй-ниитиниң өнчүзүн оорлаанларга кеземче харысалгазының дугайында» 1957 чылдың июнь 4-теги Чарлыының 2-ги үүлү-биле оларның кайызын-даа 14 чылда хосталгазын казып шииткен.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Эьт-ботту соокка хенертен донурганындан хамааржыр аарыгларны чайладыры

Трактористер, комбайнерлер хову ажылының байдалдарында янзы-бүрү агаарга: улуг чаъстыгда болгаш соок хаттыгда, чамдыкта улуг изиг-даа турда ажылдаар апаарлар.

Агаарның хенертен өскерлир чоруу янзы-бүрү аарыгларның тыптырының чылдагааны бооп болур: хенертен сооп, чаъстап, соок хат хадып туруп бээрге ховуга чораан кижиниң организми доңар, ол чорук грипп, тыныш шугумнарының катары, ангина, өкпе дегдириишкини, плеврит, ревматизм, радикулит (нервилер картчыгаштарының дегдириишкини) ышкаш ыңдыг аарыгларның тыптырынга дузалаар.

Эьт-ботту хенертен донурганындан хамааржыр аарыгларны болдурбас төлээде, дараазында хемчегларни алыр:

1. Соок, чаъстыг хүннерде брезент плащты, хевеңниг хепти, хем азы резин идиктерни кедер: шык черге, соок даштар кырынга чытпас болгаш олурбаз, ажыл сөөлүнде өл хепти кургадыр херек.

2. Организмни далыктырып турган ону үргүлчү быжыглаары чугула.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын баштыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң ораалакчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының база бухгалтериянның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдызының 3—65.

ТС—00672 Культура эргелелиниң типографиязы.

В. И. ЛЕНИН КОММУНИСТИГ КИЖИЗИДИЛГЕ ДУГАЙЫНДА

чаа ниитилелдиң тургузукчуларын, чазгай сеткилдиг болгаш бедик идеалдыг кижилерни өөредип кижизидер ужурлуг.

В. И. Ленинниң «Коммунистиг кижизидилге дугайында» ажылдарының чыылдазында совет школаның тургузуушкунунуң, оон ажыл-чорудулгазының угланыышкынының, кижизидилгениң сорулгаларын үндезилээриниң айтырыгларынга улуг кичээнгейни салып турар. Совет школа — идеология ажылының эң чугула адырларының бирээзи болур, өзүп олурар салгакчыларны кижизидериниң чепсээ болур.

В. И. Ленин эрги школаны шүгүмчүлеп турар, ол, эридээшкиниң школазы турган, кижилерге херек чок, артык, өлүг билиглерни шингээдип алырынче кижилерни албадаар школа чораан деп чугаалап турар. Ынчалза-даа ол дээрге эрги школага бар турган бүгү-ле чүвени ап өктапкан турар ужурлуг дээни ол эвес. Совет ниитилел эрги школага турган бүгү-ле эки болгаш үнелиг үүлдерни ап, ажыглап, улустун коммунистиг кижизидилгезиниң эрге-ажыктарынга ажыглап турар. Коммунистиг чырыдыышкыга чүс-чүс муң кижилерни киириштиреринің, башкыларның улуг болгаш нарын ажылынга оларга дузалажырының эргежок чугулазының дугайын Ленин чугаалап турар. Бодунуң сөөлгү ажылдарының бирээзинге—«Хүн демдеглелиниң арынарынга»—улустуң башкызының дугайында улуг ынакшыл-биле бижип турар, ол башкы «буржуаз ниитилелге кажан-даа туруп көрбээн болгаш турбайн-даа турар база туруп шыдавас-даа шак ыңдыг бедикке биске ол турар ужурлуг».

Профессионал-техниктиг өөредигни болгаш политехниктиг өөредилгени нептередириниң дугайында айтырыг талазы-биле Ленинниң айтыышкыннары улуг принципиальдыг ужур-дузалыг болуп турар. Бистиң школаныста амгы үеге чедир-ле өөредилгениң амыдыралдан хоорук үүлдери, школаны доозуп турарларның практиктиг ажыл-чорудулгага белеткелиниң четпес үүлдери ам-даа бар болуп турар. Ол четпес чорукту ажып эрттеринге школаны политехнизастаары дузалаар апаар. Ленинчи айтыышкыннарны барымдаалаш, школаны политехнизастаарын дүрген боттандырар сорулгалар-биле СЭКП-ниң XX съездизи болза үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң айтырыгларының талазы-биле билиглерниң үндезиннерин берип турар чаа эртемнерни чүгле өөредилгеге киирер эвес, харын бүдүрүлгелерге, колхозтарга болгаш совхозтарга, дүржүлга участоктарынга, школа мастерскааларынга күш-ажылга өөреникчилерни практиктиг киириштирер деп сорулганы салган.

Ленинниң ол чыылдада парлаттынган ажылдарындан өөреникчилериниң ортузунга масса-политиктиг болгаш пропаганда ажылын организастаарының болгаш шынарының айтырыгларының талазы-биле эзлээн хөй чугула айтыышкыннарны номчукчу тып алыр. Ленинниң-биле алырга, коммунизмни пропагандаалаары дээрге күрүнени тургузарынга практиктиг удуртулга кылдыр херекти шак ынчаар тургузары болуп турар. «Коммунизм дээрге ажылчын массаларга, оларның боттарының ажыл-хереэ дег, ыңдыг билдингир болган турар ужурлуг» деп Ленин чугаалаан. Агитаторлар дээрге экономиктиг тургузуушкуннуң хереэнге бүгү тараачыннарның болгаш ажылчыннарның удуртукчулары болур деп Ленин адап турар. Чаа амыдыралды тургузар талазы-биле идепкейлиг ажылга ажылчы чоннарның калбак массаларын киириштиреринің эргежок чугулазын Ленин оон-биле кады онзалап айтып турар. «Ниитилелдиң тургузуушкунунга улустуң чаа кезектерин киириштирбейн тургаш, калбак массаларның идепкейлиг чоруун отурбайн тургаш... кандыг-даа революсчу чаартылга дугайында чугаа-даа туруп болбас» деп Ленин айтып турган.

Агитас-пропагандалыг бүгү ажылга үлегериниң күжүнүң, эки дүржүлганы нептередириниң, чаа амыдыралды тургузарының фактыларын пропагандаалаарының ужур-дузазын Ленин онзалап көрүп чораан. Бүгү пропаганда ажыл-агый тургузуушкунунуң политиктиг дүржүлгазынга тургустунган турар ужурлуг деп Владимир Ильич чугаалап турган. Эки чижекти эдererинче ол кыйгырып турган, үүге дээрге, бүдүрүлгени организастаарының дээре үлегери ол эки организастаашкынны чоруткан кижилерге күш-ажылды чайлаш чок чиигедири-биле болгаш хереглелдиң түүнүн улгаттырары-биле капсырлашкан турар. Коммунизмниң эчис улуг сорулгаларының бирээзи ында болуп турар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң хереэнге бистиң парлалгавыстың ужур-дузазының дугайында Ленинниң ажылдарында улуг кичээнгейни салып турар. Ол дугайын «Совет эргечагырганың эзлчеглиг сорулгалары» деп үүлдүң баштайгы дээвилелинде болгаш «Бистиң солуннарывыстың бүдүш-шынарының дугайында» деп үүлде чугаалап турар. Ленин парлалганы массаларны кижизидериниң күчүлүг чепсээ деп санаап, гарлалга ажылчы чоннарның эрге-ажыктарының камгалакчызы болур деп ол көрүп турган.

Херек кырынга чаа үүлдер канчаар тургустунуп турарынга, ол чаа үүлдүң кайы хире коммунисчи өзүлүүн хөй катап хынаарынче улуг кичээнгей салган үүлдер солуннарның арыннарынга хөй болган турарын В. И. Ленин күзеп чораан.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң айтырыгларының талазы-биле ленинчи бодалдар болза пропагандистерге, агитаторларга болгаш бүгү ажылчы чоннарга өзүлүг эртине болуп турар.

Б. БАЯНОВ.